MURATHAN MUNGAN

MEZOPOTAMYA ÜÇLEMESİ

Mahmud ile Yezida

Taziye

Geyikler Lanetler

metis

Murathan Mungan

MEZOPOTAMYA ÜÇLEMESİ

21 Nisan 1955 Istanbul doğumlu. Mardin'li. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nü bitirdi. İlkin çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları ve şiirleriyle görünen yazarın ilk kitabı 1980'de yayımlanan *Mahmud ile Yezida*'dır. Daha çok şiirleri, hikâyeleri, roman ve oyunlarıyla tanınan Murathan Mungan aynı zamanda radyo oyunu, film senaryosu, şarkı sözü yazdı. Çeşitli alanlara dağılmış yirmi yıllık çalışmalarından yaptığı özel bir seçmeyi *Murathan '95*'te topladı. Dünya edebiyatından öyküleri, denemeleri bir araya getirdiği seçkiler hazırladı; çeşitli yazı ve denemelerini kitaplaştırdı. 2000 öncesinde çıkardığı tüm şiir kitaplarını içeren *13+1* toplamından sonra 2002 yılında yedi öykünün yedi kitapçık olarak bir kutu içinde yer aldığı *7 Mühür*'ü yayımladı. 2005'te, "ellinci yaşı" için hazırlanmış özel bir basım olarak yayımlanan *Elli Parça*, Mungan'ın ileride kitap olarak yayımlanacak dosyalarından farklı türlerde parçalar içeriyordu. Değişik kitaplarından seçtiği şiir ve öykülerini *Doğduğum Yüzyıla Veda*, *Doğu Sarayı*, *İskambil Destesi* gibi her biri ayrı bir bağlam gözetilerek hazırlanmış seçkilerde topladı. Kürtçeye çevrilen şiirlerini bir araya getiren *Li Rojhilate Dile Min / Kalbimin Doğusunda* kitabı Türkçe-Kürtçe olarak çift dilde basıldı. *Bir Dersim Hikâyesi*, *Merhaba Asker* ve *Kadınlar Arasında* gibi çeşitli yazarların katkılarıyla biçimlenen bağlamsal seçkiler hazırladı. Metis Yayınları, yazarın kitaplaştırdığı bütün çalışmaları bir külliyat olarak yayımlamaktadır.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
MEZOPOTAMYA ÜÇLEMESİ
Mahmud ile Yezida, 1980
Taziye, 1982
Geyikler Lanetler, 1992

© Murathan Mungan
© Metis Yayınları, 2014

Oyunların profesyonel ya da amatör topluluklar, dernek kuruluşları, okullar ve benzeri kurumlar tarafından her tür sahnelenmesi yazarın iznine bağlıdır.

İlk Basım: Ekim 2014

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Resmi: Fevzi Karakoç, İstanbul Yanıyor, 2011
Kitap Tasarım: Semih Sökmen

Kitapta sayfa 10 ve 100'de yer alan resimler Fevzi Karakoç'un 1992'de oyunların tek basımlarının kapakları için yaptığı resimlerdir. Sayfa 154'teki resim ise sanatçının koleksiyonundan seçilmiş 1992 tarihli bir çalışmasıdır.

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-957-3

MURATHAN MUNGAN

MEZOPOTAMYA ÜÇLEMESİ

MAHMUD İLE YEZİDA

TAZİYE

GEYİKLER LANETLER

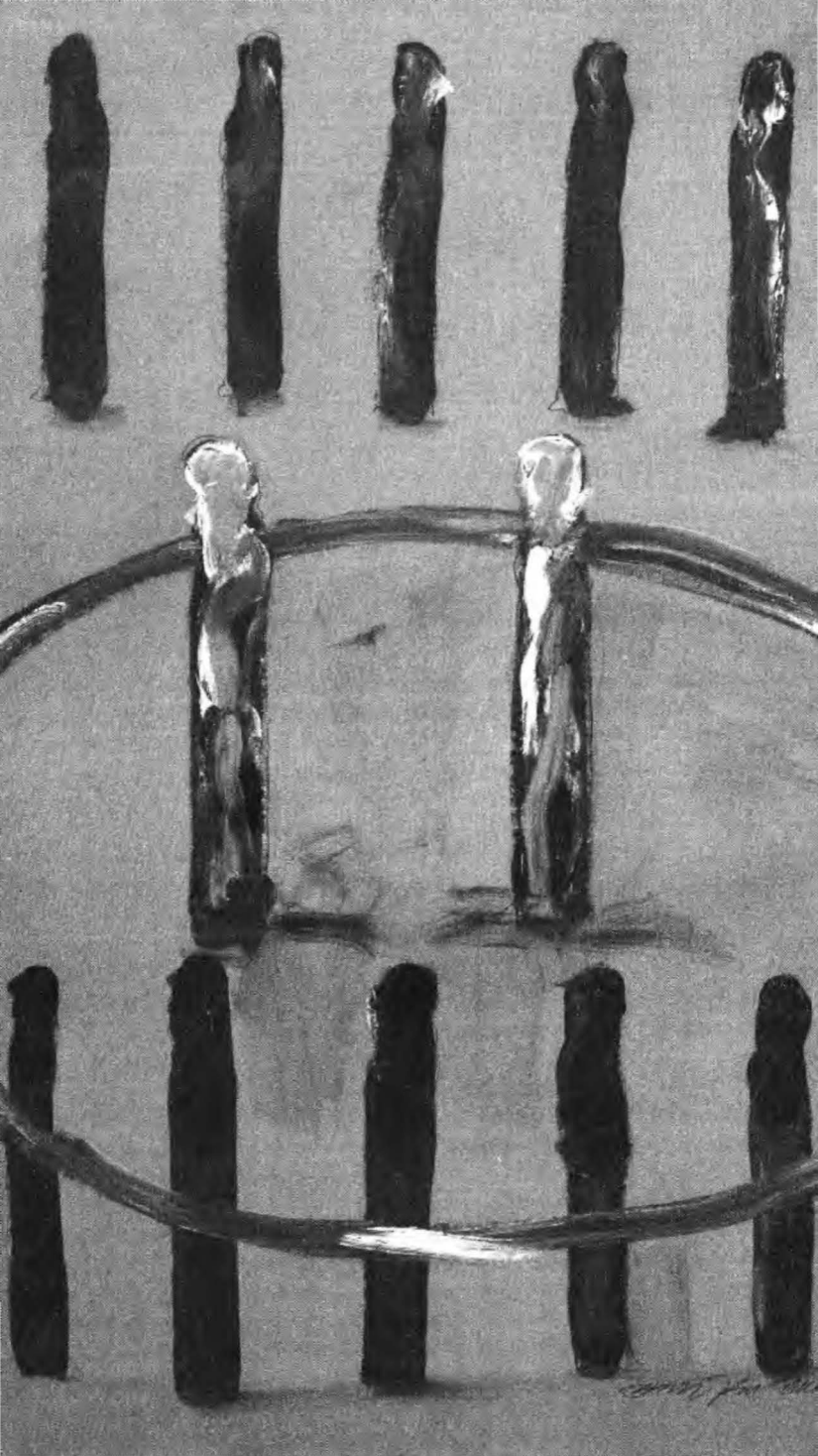
metis

İÇİNDEKİLER

MAHMUD İLE YEZİDA

Birinci Sahne	Ayin 13
İkinci Sahne	Dilek Ağacı 15
Üçüncü Sahne	Düğün 27
Dördüncü Sahne	Duvar Dibi 38
Beşinci Sahne	Köyün Dairelenmesi 50
Altıncı Sahne	Havvas Ağa'nın Köşkü 52
Yedinci Sahne	Çardak Altı 57
Sekizinci Sahne	Kerpiç Damlar 63
Dokuzuncu Sahne	Irmak Kıyısı 71
Onuncu Sahne	Köy Meydanı, Kahve Önü 72
On Birinci Sahne	Ölümün Dairelenmesi 81

MAHMUD İLE YEZİDA

Kişiler

≈

MAHMUD

YEZİDA

AK ÇARŞAFLI KIZLAR

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR

HAVVAS AĞA

KAYMAKAM

KAYMAKAMIN KARISI

KÖYÜN DELİSİ

TELLAL

JANDARMA KOMUTANI

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI

KOŞUCU

KÂHYA

TÜFEKLİLER

KEBİK

NİRVAN

MUHTAR

ABİD EMMİ

EYŞAN ANA

KÖYLÜLER

RAŞA ANA

EZİDİ KADINLAR

DOKUZ KARDEŞ

ULAK

EZİDİ ATALARI

EN YAŞLI EZİDİ ATASI

Defterdar, Mal Müdürü, onların eşleri,

Teyfo Ağa, Ezidiler...

Birinci Sahne

AYİN

(Ortada büyükçe bir ateş yakılmıştır. Ateş, karanlığı ikiye böler, boyu adam boyu kadardır. Ve zaman zaman kuş sesleri, böcek sesleri duyulur. Doğanın gecedeki sesleri...

(Ezidiler, ateşin çevresinde iç içe geçmiş üç daire halinde dönerek, ayinlerini tamamlamaktadırlar. Geride, boydan boya, Ezidilerce kutsal sayılan tavus kuşunun kanatlarından yapılma, fallik bir totem durmaktadır. Ve sanki bu ayini izlemektedir. Onun önünde, yüksekçe bir yerde, giysisine tüyler ve kemikler takmış ayin şeyhi, ayini ve kalabalığı yönetmektedir. Ateşin çevresindeki ilk halkayı oluşturan küçük çocuklar, eteklerinden aldıkları tuzu avuç avuç ateşe atmaktadırlar. Kutsanan küçük çocukların çevresinde ise, genç kızlar ikinci daireyi halkalayarak dönerler; tavus kuşu tüylerinden yapılma giysileri; kollarında, boyunlarında süsleri-takıları; ayak bileklerinde halhalları; yüzlerinde dövmeleri; burunlarında hızmalarıyla genç kızlıklarını kutlar ve kutsarlar; çıplak ayaklarının altına serilmiş taze otları ezerler. Son olarak, onları da çevreleyen bir yetişkinler dairesi vardır. Yetişkinler birbirlerinin bellerinden tutmuşlardır; en kenetlenmiş, en sıkı daireyi onlar oluştururlar.

(Bir köşede Yaşlı Kadınlar bağdaş kurmuş, iki yana sallanıp durmakta ve bir yandan büyükçe bir kazan kaynatarak, kazanı karıştırmaktadırlar. Sonra yaşlı bir adama bembeyaz bir

kefen giydirirler, adam kefeni giymek istemez, diretir, sonra giyer. Yaşlı Kadınlar, kefenin üzerine kırmızı boya çalarlar. Adamın başı düşer, kolları gerilmiş gibi açık kalır iki yanında. Bir süre adamı ölü olarak gezdirirler, sonra kefeni çıkarıp ateşe atarlar. Kefen ateşe atılınca adam yerinden fırlayıp, ateşin çevresini dönmeye başlar. Genç kızlar, adam dönerken el çırparlar.

(Daireler giderek daralır. Mırıltılar, ayin duaları, iniltiler yükselir. Daire giderek küçülmüş yalnızca adam boyu ateş kalmıştır ortada. Daire en daraldığında, ve bir ateş, ve bir de çevresine kilitlenmiş kalabalık kalınca ortalıkta:)

EZİDİLER — Cümle kötülükler bu daireye hapsolsun!
Cümle kötülükler bu ateşte yansın, yok olsun!

Işıklar.

İkinci Sahne

DİLEK AĞACI

(Yezida, dağ başındaki Dilek Ağacı'nın dibindedir. Adak çaputlarından artık dallarını kaldıramayan ağaca, ateş rengi bir çaput daha bağlamaktadır. Mahmud'un geldiğini görmemiştir bu yüzden. Mahmud bir süre oyalanır, Yezida'yı izler. Sonra sevgiyle gürleyen bir sesle)

MAHMUD— Nedir dileğin Yezida?

YEZİDA — Senden başka dileğim yoktur Mahmud.

MAHMUD— Dileğinin çaresini ağaçtan mı beklersin Yezida? Bu kaçıncı gündür bilir misin?

YEZİDA— Bugün kırkıncı çaputu bağlamışımdır ağaca, sağ salim gelesin diye kırkıncı çaputu bağlamışımdır bugün.

MAHMUD— Bugün kırkıncı örüğünü öreceğim Yezida. Saçına kırkıncı murat düğümünü atacağım. Bugün kırk örük tamam olmuştur. Bu düğümler, bu örükler ne zaman çözülecek Yezida?

YEZİDA— Saçlarımın örüğünü çözmek "ilk gece hakkındır" Mahmud. Ya sen çözersin bu örükleri, ya ölüm.

MAHMUD— Gel deli kız gel de, ölüm araya girmeden kırkıncı örüğünü vurayım.

(Yezida sevinçle koşar. Mahmud, Yezida'nın saçının son tutamını da örer. Örük bittiğinde)

MAHMUD— Kırk! Kırkı tamam eyledik!

YEZİDA— Şükür seni kırk gündür gösterene.

MAHMUD— Hep bu korkuyla mı yaşayacağız Yezida? Hep günleri sayarak mı? Hep ölümle, hep sevdayla mı yaşayacağız? Kaç bana Yezida, kaç da korkulu günler dinsin artık. Bak Dilek Ağacı bile artık kollarını kaldıramıyor. Onun da takati tükenmiş. Al al olmuş rengi, kızgın, öfkeli...

YEZİDA— Ya bir de köyler öfkelenirse Mahmud? Aşiretler öfkelenirse? Bu topraklar kızarsa kanla sulamak gerekir o zaman. Kanla serinletmek gerekir bu toprakları. Ne beni sağ korlar Mahmud, ne de seni.

MAHMUD— Kaçarız Yezida. Tümden kaçarız buralardan. Nereye istersen oraya kaçırırım seni. İzimizi bile bulamazlar Yezida.

YEZİDA— Bulurlar Mahmud. Hangi köye gidersek gidelim bulurlar. Ezidiler öcünü yerde komaz. Bir Müslümana kaçan Ezidi kızı vurulmadan, o kızın kanı akıtılmadan, canı alınmadan törelerin ruhu rahat vermez kimseye. Ne ekinler göverir, ne yağmur, ne evlerde dirlik-düzenlik. Her şeye sebeptir kaçan o Ezidi kızı. Kanı alınmadan hiçbir yerde, hiçbir Ezidi rahat yüzü görmez. Törelerimiz böyle der.

MAHMUD— O zaman izin ver isteteyim seni ağandan-babandan?

YEZİDA— Töremizi bilmez gibi konuşursun Mahmud. Hangi Ezidinin, bir Müslümanla evlendiği görülmüştür Mahmud? Hangi kitapta yazar bu? Sevda, aklını dumanlandırmıştır.

MAHMUD— Seni isterem Yezida. Başka bir şey bilmem.

YEZİDA— Sen delirmişsen kurban? Daha seni köyün kapısında vururlar. İlk adımını kana bularlar. Al kanın bana şerbet diye içirip, beni kilitlere vururlar.

MAHMUD— Peki ne yapacağız Yezida? Ne olacak bu işin sonu?

YEZİDA — Kırk gündür bu soruyu sorarsın Mahmud.

MAHMUD— Sorarım elbet. Nedir çaresi bilmek isterem. Ya sen ne diye bağlarsın ateş rengi çaputları Dilek Ağacına? Ne dilersin ağaçtan? Bir çare değil? Ama nasıl bir çare? İşte ben bunu sorarım sana. Çarenin adını koymak isterem.

YEZİDA— Bir çaresi bulunur elbet Mahmud. Lakin vakit erkendir. O kadar kapıp koyvermeyelim kendimizi. Bir çaresi bulunur elbet. Bulunmalıdır.

MAHMUD— Çareyi biz bulacağız Yezida. Çare ağaçtan gelmez. Zaman kısa. Köyler küçük. Bir duyarlarsa buluştuğumuzu, bir görürlerse; işte o vakit sağ komazlar ikimizi. Kara yerlere geliriz. Çareyi hemen bulmalıyız Yezida... Çare aramaya vakit geçirmek gelmez. Kırkıncı günü geçirmeye gelmez.

YEZİDA— Bugün beni kaçırmaya gelmiş gibisin Mahmud. Kaçırmakta kararlı gibisin... Korkmaktayım... *(Sessizlik.)*

MAHMUD— Bugün seni kaçırmak isterem Yezida.

YEZİDA— Ya ben kaçmak istemezsem Mahmud? Ya diretirsem? Zorla mı kaçırırsan beni? Canımı yakarak, kırk gündür örük vurduğun saçlarımı yerde sürüyerek mi kaçırırsan?

MAHMUD— Nasıl böyle söylersin Yezida? Bu nasıl konuşmaktır? Nasıl dilin varır böyle söz etmeye? Kıyamam sana ben. Kıyabilir miyem Yezida? Hem ipek saçına örük vururken bile canın yakmayayım diye ellerime kanat takmaz mıyım? Sabah yeli gibi dokunmaz mıyım saçının her teline? Nasıl böyle konuşursun benim kalbim böyleyken?

YEZİDA — Korkaram Mahmud. Ben yalnızca korkaram.

MAHMUD— Gönlün olursa, rızan olursa gel benimle. Bugün kırkıncı gündür. Bugün, uğurlu bir gündür. Yukarı yaylalarda hısımlarım, akrabalarım vardır. Kapısına geleni geri çevirmezler. Ağalık töresidir bu. Saklarlar bizi. Sonra başka bir diyara göçeriz. Dinine karışmam. İster Müslüman

olursun, ister Yezidi kalırsın. Yeter ki karım ol, can yoldaşım ol. Sen gibi çocuklar doğur bana.

YEZİDA— Güzel söylersin Mahmud. İyi söylersin ya, kimse rahat yüzü göstermez bize, kimse rahat komaz bizi. Hangi ana oğluna Ezidi gelin ister? Hangi ağaya Ezidi kızını gelin diye götürürsün de evinde konuk eder?

MAHMUD— Her kapıyı çalarız Yezida. Her çareyi deneriz. Elbet bir anahtar bulunur derdimize.

YEZİDA— Olmaz bir iştir Mahmud. Can yakıcı bir iştir. Yalnız senin, benim canım olsa neyse ne; lakin köyler düşer birbirine. Bununla da kalmaz, bir zaman babadan oğula can alınır. Biz unutuluruz, Mahmud da, Yezida da unutulur. Sebepsiz bir öç kalır geriye. Böyle anılalım ister misen Mahmud? Böyle bir lanetli sevdaya bulaşalım ister misen? Sana sen gibi çocuklar doğuracakken, tüyü henüz bitmemiş günahsız sabiler tüfek kuşanıp kan döksün ister misen? Artık mezarında kemikleri bile kalmamış bir Mahmud için, bir Yezida için yıllar yılı böyle günahsız sabilerin kanı aksın ister misen?

MAHMUD— İyi söylersin, güzel söylersin Yezida. Daha doğmamış çocukları düşünürsün. Ya biz ne olacağız kurban? Ya Mahmud ne olacak? Herkesi düşünen yüreğin Mahmud'u düşünür mü? Mahmud'a yanar mı? Sen delikanlı sevdası nedir bilir misen Yezida? Delikanlı yarası nedir bilir misen? Bunu anlatmak sana hayli müşküldür sevdiğim, hayli müşküldür.

YEZİDA— Sanki benim yüreğim buza kesmiş gibi konuşursun Mahmud? Yüreğimin yalazını görmez gibi konuşursun.

MAHMUD— Sevdalıyım sana Yezida. Bu sevdadan murat almalıyım. Bütün dediklerimin, diyeceklerimin mayası budur. Dilersen anama götüreyim seni. O beni sever. Hem de çok sever. Geri çevirmez dileğimi. Başta biraz huysuzluk eder ya, sonra sonra alışır sana. Hem sen sevdirirsin kendini, sen kendini dokuz köye, dokuz cihana sevdirirsin...

YEZİDA— Sevmezler Mahmud sevmezler. Kendi yüreğine hayal salma. Hiçbir Müslüman Ezidiyi sevmez. Çok çektirmişlerdir bizlere, çok taşlara tutulmuşuzdur. Atalarımıza da, dedelerimize de, bizlere de çok etmişlerdir çok... Ve de bin yıllık nefret dururken şurda olanca haşmetiyle, kimse bir garip Yezida'yı sevmez Mahmud. Sevemez!

MAHMUD— Ben sevdim Yezida. Hem de çok sevdim. İnan olsun ölümüme sevdim!

YEZİDA— *(Boynuna atılır)* Mahmud! Mahmud'um! Ölüm istemekteyim! Çaresi budur!

MAHMUD— Deli kız, ne dersin sen? Nasıl söz edersin öyle? Ölümün ne işi var aramızda? Daha bana sen gibi çocuklar doğuracaksın Yezida. Karım olacaksın. Kırk örüğün benimdir. Bu sevda, bu beden benimdir!

YEZIDA— Senindir Mahmud! Ölümüme senindir!

MAHMUD— Seni ilk gördüğüm günü hatırlamakta mısın Yezida?

YEZIDA— Hiç unutabilirim Mahmud?

MAHMUD— Hele deli kız ağlayacağına, gel yine oyun oynayalım. Seni ilk gördüğüm o günü oynayalım. En güzel oyun odur.

(Bu sahne "oyun içinde oyun" olarak sürecektir, zaman zaman kopsalar bile oynadıkları oyundan, gene de oyun biçiminde sürecektir. Düş ile gerçeğin ayrımını yitirmişlerdir artık.)

YEZİDA— Seni gördüğüm o ilk gün ırmağın öte yakasındaydın.

MAHMUD— Seni görünce ırmağı geçtim Yezida.

YEZİDA— En mümkünsüz işi başardın.

MAHMUD— Ben ırmağın öte yakasındayken, sen benimle eğlendin uzaktan. Sandın ki ırmağı geçemem. Sandın ki yanına ulaşamam. Sandın ki ırmak geçilmez.

YEZİDA— Irmağı yüzerek geçen görülmemiştir bugüne dek. Irmağın da töresi vardır kendince: Adam yüzdürmez üstünde, insan barındırmaz, kendine yüzmeye geleni çeker suyun dibine, yutar.

MAHMUD— Önümde ırmak vardı. Ve de başka çarem yoktu.

YEZİDA— Yukarı koyaktaki dağ yolundan başka hiçbir yol bu tarafa adam getirmez, başka hiçbir yol bu yana iz sürdürmez... İnsan taşımaz.

MAHMUD— O yolu her gün senin için geçmekteyim Yezida.

YEZİDA— O yol sarptır Mahmud. Herkese geçit vermez, her babayiğit aşamaz yukarı koyağı. Yol izin verse kartallar, akbabalar, alıcı kuşlar izin vermez.

MAHMUD— Ben izini sevdamdan alırım Yezida. Gücümü senden alırım. Irmağın öfkesini yendim, dağın öfkesini yendim...

YEZİDA— Ya köylerin öfkesi Mahmud? Ya insanların? Ya törelerin, aşiretlerin? Onları yenebilir misen sen? Bin yıllık çaresizliği?

MAHMUD— Yeneceğiz Yezida. Seninle birlik olup yeneceğiz. Tek başıma benim de gücüm yetmez. Ama sen olursan yanımda, sevdan olursa, desteğin olursa. Tüm civar köylerden ağalar, beyler gelse de; İdil'den, Cizre'den, Midyat'tan kaymakamlar gelse de; Mardin'den, Diyar-ı Bekir'den, Siirt'ten valiler gelse de; Ankara'dan vekiller gelse de yeneriz Yezida. Her mâniyi aşarız, her güçlüğü yeneriz. Yeter ki bileklerimiz birleşe seninle...

YEZİDA— O gün ırmağı geçmeyecektin Mahmud. O gün ırmağı geçmeyecektin. Şimdi çaresiz olmazdık böyle.

MAHMUD— Şimdi sevdasız olurduk.

Ve de bir kez girmiştim suya, dönmek olmazdı.

YEZİDA— Bir kez geçmiştin ırmağı. Boğulsan sebebin olacak idim. Büyük bir iş başarmıştın. Er kişiydin. Yiğittin. Dağlar gibiydin. Yüreklendirmiştim seni, el etmiştim. Dönmek olmazdı. Saçından sular sızıyordu bedenine.

MAHMUD— Şaşkın öyle bakıyordun.

YEZİDA— Bakıyordum. İlkin saçlarını kuruladım, sonra yüzünü, boynuna inmiştim ki...

MAHMUD— Bileklerini kavradım.

YEZİDA— Gözlerimiz değdi birbirine.

MAHMUD— Şaşkın bakıyordun.

YEZİDA— Gözümü alamamıştım.

MAHMUD— Uzun zaman elin kalakaldı yüzümün bir yanında.

YEZİDA— Yüzünde kalakaldım. Yüzümde kalakaldın. Taze ömrümde gördüğüm en güzel er kişi yüzüydü. Gözlerin güleçti. Gözlerinden ırmaklar geçiyordu çağıl çağıl...

MAHMUD— Mecnundum. Gözlerime dünya sığıyordu.

YEZİDA— Yüreğime soluk yetiştiremiyordum. Orada yığılıp kalmaktan korktum.

MAHMUD— Genç ömrümde gördüğüm en güzel kız yüzüydü. Uzaktan el etmiştin bana. Hâlâ onun sevincindeydim.

YEZİDA— Önce sen seslenmiştin.

MAHMUD— Irmağın kıyısında, karşı kıyısında bir ceren var dedim kendi kendime. İlk gördüğümde bir ceren mi, bir kız mı diye akıl erdiremedim.

Seslendim!

YEZİDA— Sen seslenince dönüp baktım ardıma.

MAHMUD— Bir hayal dedim kendi kendime. İnsanın böylesi olamaz. Sonra güldün. Gülmen insan olduğuna delaletti.

YEZİDA— Irmağın öte yakasındaydın. Nasılsa erişemezdin bana. Ferhat dedikleri herhal bu olmalı dedim kendi kendime. Irmağın öte yakasındaki Ferhat! Yüreklendim. Güldüm.

MAHMUD— Sen gülünce, sen gülünce, bu gülüşe ulaşmak gerek dedim. Pahası ne olursa olsun ulaşmak.

YEZİDA— Müslüman eri hep bir garip korku, hep bir garip duygu salmıştır yüreğime. En dokunulmayandır. En gizli olan. En yasak olan. En günah olan. Böyle bir korkulu sevdadır Müslüman. Irmağın öte yakasındaydın. Bütün Müslüman-

lar gibi. Ve ölüm gibi bilinmezdin. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz ölüm gibi.

MAHMUD— Bir zaman ırmağın kıyısından izledim seni. Lakin sen de ayrılmadın ırmağın kıyısından. İkimiz ırmağın iki kıyısında yürüdük bir zaman.

YEZİDA— Ayrılamadım ırmağın kıyısından. Hep sana bakmak istedim. Hep sana bakmak. Yüzünü seçmeye çalışıyordum uzaktan. Bir dağ yürüyor gibiydi. Mümkünü yok bu Ferhat dedim kendi kendime.

MAHMUD— Sen oradaydın, ırmağın öte yakasında bir ceylan. Gülmesen bu ceylan diyecektim. Bu ceren diyecektim. Ve yoluma yürüyüp, geçecektim. Lakin güldün bana ırmağın öte yakasından. İnandım. İnsandın. Bana gülüyordun. Irmağı geçmek gerek, dedim.

YEZİDA— Irmağı nasılsa geçemez dedim. Nasıl olsa varamaz benim yanıma. Böyle bir babayiğidi bir daha nerde görürem dedim kendi kendime... Böyle bir Ferhad'ı... İyice bir bakayım dedim. Doya doya bakayım. Gözlerime yüzünün suretini çıkarayım dedim. Canım, bedenim unutmuş gibiydi. Yürüdüm yanın sıra, yürüdüm ırmak kıyısında. Sonra anladım elinde uzun kavalın vardı. Lakin çalmadın.

MAHMUD— Sonra el ettin. Sen el edince bana. El edince...

YEZİDA— İlkin bir oyun gibi gelmişti bana. Eğlenmek istedim fikrimce. Nasılsa ırmağın iki kolu kavuşmaz, bir araya gelmez dedim.

MAHMUD— Sen el edince bana, bu iş tamam, dedim.
Sonra ırmağın kolları kavuştu.
Sonra kollarımız kavuştu.

YEZİDA— Şaşkındım. Dilim yoktu sanki ağzım içinde. Konuşamıyordum. Gittikçe yaklaşıyordun. Korku basmıştı yüreğimi, tenim yalazlanmıştı.

MAHMUD— Sen bana el edince, işte o zaman soyundum esvaplarımı, girdim ırmağa. Dönüşü yok artık bu yolun, dedim. Ya sen kazanırsın, ya ırmak, dedim.

YEZİDA— Hep böyle oldu şimdiye dek. Ya bir şey kazandı, ya öteki şey. Hayatla ölüm arasında her şey.

MAHMUD— Irmak güç yetiremedi bana, kulaçlarımın hakkından gelemedi, sanki ellerimden tutmuş karşı kıyıya çekiyordun beni. O gücün başka bir kudreti olmazdı. Olamazdı. Bütün hikmeti buydu. Sen elimden tutmuştun.

YEZİDA— Bu iyiden iyiye aklını yitirmiş, dedim. Kim girer bu coşkun, bu asi ırmağa? Bu asi ırmak kaç can aldı şimdiye dek? Kaç ocak söndürdü? Sen yaklaştıkça bu yana dua ettim içimden, boğulmayasın diye, deli dalgalar alıp götürmesin seni diye, töresini bozduğun ırmağın öfkesine gelmeyesin diye.

MAHMUD— Irmağın öfkesini yendim. Irmağın töresini yendim. Sonra çıktım ırmaktan, bedenimde binlerce ırmak.

YEZİDA— Yapacak bir şey kalmamıştı artık. Bu Ferhat dedim kendi kendime. Oyun bitti dedim. Düş gerçek oldu dedim. Dağ yanıma geldi dedim. Yezida, bu yiğit senin yazgındır dedim, kendime ve de bedenime.

MAHMUD— Irmağı geçtim, dağı aştım, sana geldim Yezida.

YEZİDA— Tam kırk gün!

MAHMUD— Tam kırk gün geldim sana.

YEZİDA— Her gün için bir örük ördün saçlarıma.

MAHMUD— Artık saçlarını çözmek isterem Yezida. İlk gece hakkını isterem.

YEZİDA— Irmağı geçtin, dağı aştın Mahmud. Ben senin hakkının artık. Bir diyeceğim yoktur buna.

MAHMUD— Hakkımı isterem Yezida. Sevdalılık hakkımı. Sevdalılık hakkımı ödeyesin bana.

YEZİDA— Var git babama iste beni desem, vururlar seni Mahmud. Sağ komazlar bilirem. Babam Deli Miro ki, elini bacı kanma bulamıştır, evlat kanına da bular. Babam ki ağasıdır köyün, babam ki Deli Miro diye nam salmıştır, bin yıllık töresini bozup da Müslümana kız vermez. Diyelim ki verdi beni Deli Miro, deli aklına uydu da verdi beni sa-

na. Bacısını namus uğruna vurduğunu unuttu da verdi. Senin köyün, senin köylün beni kabul eder mi sanırsın? Anan etmez, kardaşın etmez, ağan etmez, komşun etmez, kapındaki itin etmez. Ben kapına it olmaya hazırem Mahmud, lakin, eşikteki çomağın etmez. Her gördükleri yerde taşladıkları Ezididen köylerine gelin gelsin istemezler. Çocuklar ardımdan güler, kadınlar arkamdan fesat salarlar. Böyle bir ömür nasıl geçer Mahmud? Nasıl geçer? Sen kıyabilirsen bana? İstersen her gün ağlayıp gözyaşımla durayım karşında?

MAHMUD— O nasıl söz Yezida? Mardin'den öte diyarlar vardır. Dilersen seni oralara götürürem.

YEZİDA— Ben başka diyarlarda solaram Mahmud. Ben kapı önüne dikilmiş ince bir dalım. Başka diyarlar bilmemişem bu boya kadar. Başka topraklar görmemişem. Başka topraklarda kök salamam Mahmud, kurur giderem. Ben bir Ezidiyem Mahmud. Anam-atam Ezididir. Yüreğim ne olursa olsun gördüğüm töre Ezidi töresidir. Âdetim, törem başkasına el gelir. Kim bile belki bir zaman sonra sen dahi yaban bakarsın bana.

MAHMUD— Ben yüreğimden başka töre bilmezem Yezida.

YEZİDA— Yüreğin aklı yoktur Mahmud. Ve de yüreğin töresi uçarı olur.

MAHMUD— Naçar bırakma beni Yezida. Bir it gibi severem seni, bir it gibi. Dileğin buyruğum olacaktır. Daha ne istersen?

YEZİDA — Aha bir it de ben olmuşam sevda uğruna. Lakin ikimiz yalnız değiliz dünya üstünde Mahmud. Ve bizim dünyamız üç-beş köyden öteye geçmez. Sanma ki seni sevmiyrem, sanma ki sevdam azalmıştır, muhabbetim eksilmiştir. Her gördüğümde kırk misline çıkar sevdam. Muhabbetim Leylâ ile Şirin'e emsaldir. Lakin her bir müşkülü düşünmek ve de aklıma vurmak zorunda kalmışem. Çünkü ben bir Ezidiyem Mahmud. Ben bu topraklar üze-

rinde çok kimsesizem, ve de dişiyem. Yarın bir gün sen ölende tutunacak dalım olmaz, yaslanacak ağacım. Sen hiç Ezidi olmamışsen Mahmud, nerden bileceksin yüreğimin gizlisini?

Çöz saçlarımı Mahmud. Çöz saçlarımı da köyüme gönder beni. Kırk gündür bir düş gördük diyelim. Kırk gündür bir sevdalı uykudaydık diyelim. Kırk gün geldi geçti diyelim. Çöz saçlarımı Mahmud. Çöz de sal beni.

MAHMUD— Çözmem saçlarını. Salmam gidesin köyüne. Onlar benim ilk gece hakkımdır. Sevdamızın töresi böyle buyurur... Ne çabuk unutmuşsan Yezida. Karım olacaksan. Ölümüme olacaksan.

YEZIDA— Son sözün budur Mahmud?

MAHMUD— Son sözüm budur Yezida.

YEZİDA— Madem öyle, kaçacağam sana Mahmud. Lakin bana bir vakit mühlet veresin. Nereye götürürsen oraya gidecağım. Sevdam gibi canım da sana emanettir. Bizimkisi hayat sevdası değil, ölüm sevdasıdır. Lakin mademki beni ömrüne ortak etmek, can yoldaşı kılmak istersen, gelecağım seninle Mahmud, nereye götürürsen götür gelecağım. Şimdi ikimiz de köylerimize dönek. Ve de her kim hazır olur ki, Dilek Ağacı'nın dalına bir yeşil çaput, bir yeşil murat mendili bağlar. Üç günde bir çıkar bakaram ağacın dallarına, senden bir işmar beklerem. Sen de üç günde bir çık dilek ağacının tepesine ve de benden bir yeşil mendil bekle.

MAHMUD— Sözün sözdür Yezida?

Sözün sevda sözüdür?

YEZIDA— Sözüm sözdür Mahmud! Sözüm sevda sözüdür. Sözüm senin sevdana sözdür. Ve de başının üstüne sözdür. Seni çok sevmekteyim Mahmud, çok sevmekteyim.

MAHMUD— *(Yezida'yı kollarının arasına alır.)* Göreceksen seni Sultan edecağım Yezida. Pişmanlık yoklamayacak yü-

reğini. Erliğimin üstüne başım koyarım ki, bir kara gün göstermeyeceğim sana. Yezidam, Yezidam benim! Alnı top perçemli yiğit oğullar isterem senden!

YEZİDA— Hurma dalından beşikler isterem senden... Hurma dalından...

Işıklar.

Üçüncü Sahne

DÜĞÜN

(Havvas Ağa'nın köyünde düğün evinin önü. Açıklık, meydanlık yer. Sahne gerisinde uzun masalar, üstlerinde kar beyazı örtüler, yerlere kadar... Üzerinde türlü yiyecekler, içecekler. Meydanın iki yanında el çırpan kalabalık. Ortada ve önde oyuncular, oyun oynayan köylüler, hüner gösterenler. Yüksekçe bir yerde Tüfekliler. En arkada uzun bir merdiven. Merdivenin üstünde altında birikmiş kadınlı bir kalabalık, gelini beklemekte. Ak Çarşaflı Kızlar, Kara Çarşaflı Kadınlar. Merdivende kırılan testiler, dağılan şekerler, yuvarlanan bozuk paralar, kapışan çocuklar, curcuna, şenlik...

(Uzun masaların ortasında, Kaymakam ve eşi, Jandarma Komutanı ve eşi, Defterdar, Mal Müdürü ve onların eşleri, komşu köylerden gelen konuklar, Teyfo Ağa, Muhtar, Kâhya, köyün ileri gelenleri, eşraf, ayan... Ortalık yerde Köyün Delisi, ve Tellal...

(Merdivenin dibine birikir Kara Çarşaflı Kadınlar. Merdivenin üzerine dizilir Ak Çarşaflı Kızlar.)

AK ÇARŞAFLI KIZLAR — Ay gelin, kız gelin
Yeter gayrı naz gelin
Çık kapıya yüzün göster
Ak çarşafın boz gelin.

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Ay gelin, kız gelin
Çarşafın renk değiştirdi
Büyüdün gelin oldun
Ayağın ev değiştirdi.

—Gerekirse karşılıklı tekerlemeler sürer—

HAVVAS AĞA— Düğünümüzü şenlendirmişseniz Kaymakam Bey, şeref vermişseniz, sağ olasınız, varolasınız. Siz de sağ olasınız yenganım. Komutanım sizler de... *(Herkese teker teker)* Sizler de... sizler de... sizler de...

KAYMAKAM— Sen de sağ ol Havvas Ağa, sen de sağ ol, köyün de sağ olsun.

HAVVAS AĞA— Köyüm sağ olmaya sağ olacak da, lakin şu toprak reformunun kolu bizim toprağa uzanmasa...

KAYMAKAM— Politika yok Havvas Ağa, düğünde olsun politika yok. Burda olsun politika konuşmayalım.

HAVVAS AĞA— İyi dersin de Kaymakam Bey, diyiler ki, toprak reformuyla hökümet bizim topraklarımızı alıp ona buna dağıtacak imiş.

KAYMAKAM— Olur mu öyle şey Havvas Ağa, olur mu öyle şey? Kimsenin malını kimsenin elinden almaz Devlet Baba. Dağıtılacak olan hazine topraklarıdır. Yüreğinizi geniş tutun. Hem sen Defterdar Bey'in ahbabısındır. Ona sorsaydın, o açıklardı sana işin doğrusunu. Toprak reformuyla hazine toprakları yoksul ve topraksız köylüye dağıtılacaktır. Hepsi bu.

KÖYÜN DELİSİ— Kimin malı, kime dağıtılıyor Kaymakam Bey?

KAYMAKAM— Ne diyor yahu bu? Ne diyor bu?
Nerden çıktı bu?

HAVVAS AĞA— Aldırmayın Kaymakam Bey. Köyün delisidir o! Ağzına geleni söyler ya kimse kulak asmaz ona. Ortalıkta gezinir durur öyle.

KAYMAKAM'IN KARISI— Ay deli meli ama baksanıza talebeler gibi konuştu vallayi.

TELLAL— Hele hele hele huuu!
Bu köy düğün yeridir
Şenliğinden bellidir
Düğünde oynamayan ya divane ya delidir.

(Türlü oyunlar oynanır. Açıkta bıraktıkları bellerine kaşgöz çizerek bellerini yüz haline getirmiş oyuncular çıkar ortaya. Çevrelerine topladıkları kalabalıkla sahnenin bir yanına yığılırlar. Bu bölüm boyunca zaman zaman, kalabalıklar öbekler halinde, sahnenin bir yanından ötekine sürekli bir akım sağlayacaktır. Konuşmalar bu yer değiştirme sıralarında yapılacaktır. Oyunla ilintili olarak, değişik yöre oyunları eklenebilir, ya da çıkartılabilir. Bir tek "Ezidi Taşlama Oyunu" nun işlevi çok açık bir biçimde belli olduğundan değiştirilemez.)

KAYMAKAM'IN KARISI— Şu köyler çok ilginç yerler oluyorlar. İnsanın burada hiç canı sıkılmazmış gibi geliyorlar bana.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Ben de öyle sanıyorum. Bana da öyle geliyorlar. Bu gibi bu gibi yerlerde çok eğleniyorum. Zaten bizimki beni hep gezdirir. Tayinimiz bu gibi yerlere çıktığı zaman, önce hep üzülürüm, sonra hizmet aşkıyla sevinirim. Sonra bizimki beni daha fazla üzülmeyeyim diye beni hep böyle gezdirir. Köylere falan gideriz. Kaşık, kilim toplarız.

KAYMAKAM'IN KARISI— Öyle öyle, vatanın her bir parçası, her bir karışı bizden hizmet bekliyor. Kocamın tayini nereye çıkarsa çıksın aynı hizmet ateşiyle koşarız. Koşarız, koşarız. İlden ile koşarız. Biz kaşık ve kilime ilaveten çorap ve heybe de toplarız.

TELLAL— Koşun, koşun koşmacadır yarışın adı
Kazanana armağandır kendi muradı.

(Sahnenin gerisinde bir yerde koşmaca başlar. Koşanlar az sonra öteki yandan gireceklerdir, sanki köyün çevresini koşmuş gibi.)

HAVVAS AĞA— Hazine toprakları demektesin Kaymakam Bey... Hangi tarafın toprağıdır bu? Dağıtılacak olan toprak bellidir?

KAYMAKAM— Aklın fikrin toprakta Havvas Ağa. Allah gözünü doyursun! Uçsuz bucaksız, göz alabildiğince toprakların var. Hâlâ üç dönümlük toprağın lafını edersin. Dağıtılan topraklar sizin topraklardan uzaktır, gönlünü geniş tut.

HAVVAS AĞA— İlahi Kaymakam Bey, ağa kısmının aklı başka nerde olur? Bizim fabrikamız, dumanımız yok. Tek sermayemiz toprak. Ve de bizim işimizdir çiftçilik!

KAYMAKAM— Senin işin çiftçilik değil Havvas Ağa, çiftçilik değil, ağalık, senin işin ağalık.

HAVVAS AĞA— İyi dedin Kaymakam Bey, doğru dedin. Adını üstünde dedin: Ağalık... Lakin ağalık vermekle olur denilmiştir. Onca yarıcı, onca ırgat çalışır kapımızda. Ola ki veresin değil? Olmayınca nereden vereceksin? Bunun için ağa kısmının aklı fikri toprakta olmak gerektir.

KAYMAKAM— Yine de bu kadarı fazla Havvas Ağa. Açgözlülük yani. Darılmayasın sözüme ama işin gerçeği bu.

HAVVAS AĞA— Öyle deme Kaymakam Bey, öyle deme. Eskiden ağalar eşkıya beslerlerdi dağlarda. Başları sıkıştı mı, bir kemlik oldu mu, bir habar uçururlardı dağlara. Eşkıya ossaat inerdi dağdan, giderdi ağasının kapısına. Emri neyse yerine getirirdi ve yine dönerdi dağına. Köy mü basılacak, adam mı vurulacak, ossaat ağanın muradı gerçek, dileği sahi olurdu. Şimdi dağlarda eşkıya kalmadı Kaymakam Bey. Şimdinin ağaları dağlarda adam beslemiyi. Bizim adaletimiz nasıl sağlanacak pekiy?

KAYMAKAM— Kanun kuvvetiyle Havvas Ağa, kanun sayesinde. Kanuna karşı gelinmez, kanun ne derse o olur.

KAYMAKAM'IN KARISI— Havvas Bey, Havvas Bey, kim evleniyor?

HAVVAS AĞA— Evlenen yegenimdir yenganım. Gelinin dayısı oluram.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Gelinin adı ne?

HAVVAS AĞA— Nirvan'dır yenganım.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— *(Başını sallar)* Hıı...

HAVVAS AĞA— Damat öksüzdür. Babasını yitireli çok olmiştir. Köyümüzün ileri gelenlerinden idi. Düğününü-derneğini ben kuraram. İki yigit oğlu var idir. Bu evlenen büyük oğli Kebik'tir. Ahaa bu küçük oğlı Mahmud'dur. Şimdi sıra küçük oğlundadır. Değil Mahmud?

(Mahmud başını öne eğer.
(Havvas Ağa, anlamlı anlamlı Teyfo Ağa'ya döner.)

HAVVAS AĞA— Değil Teyfo Ağa?

(Teyfo Ağa hiç sesini çıkarmaz. Belli belirsiz gülümseyip önüne diker bakışlarını, tespihiyle keyifli keyifli oynamaya başlar.)

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Kız kendi rızasıyla mı varmış damada? Görüp, beğenip de mi evlenmiş, yoksa öyleden mi vermişler?

(Jandarma Komutanı, karısını sinirli sinirli dirsekler, susturur.)

TELLAL— Yezidi şeytan kuludur
Oyunumuzun adı Yezidiyi taşlama oyunudur
Her kim ki bir Yezidi taşlar
Şeytanı taşlamış gibi olur.

(Mahmud, kahrolurcasına kalakalır.)

TELLAL— Haydi çıksın meydana Yezidi
O kendi çıkmazsa şeytan çıkarır şimdi
Şeytan nerde, işte şeytan burdadır
Kimin inadı en büyükse,
Daireye girecek Yezidi o olacaktır.

(Ortaya şeytan giysilerine bürünmüş, maske takmış biri çıkar, herkese korku salar, saldırır her önüne gelene, herkesle eğleşir, döne-oynaya ortalığı birkaç kez dolaşır. Sonra kalabalıktan birini, yakasından çekerek ortaya getirir. Yakasına yapışılan inatçılık belirtisi olarak direnecektir.)

TELLAL— Yezidinin kim olduğu belli oldu.

(Ezidiyi oynayacak olanın çevresini bir tebeşirle çizerek daire içerisine alır.)

Yezidi daire içerisine hapsoldu
Haydi artık Yezidiyi taşlama oyunumuz başlasın
Allahına inanan her Müslüman Yezidiyi taşlasın.

(Ezidinin çevresini halka içerisine alarak çevresinde dönmeye başlarlar. Herkes yerden taş alıyor, fırlatıyormuş gibi yaparak birbirini yineler. Ezidi, kendini taşlardan sakınıyormuş gibi yaparak, kendini taşlayanlara yalvarır. Daireyi silmeleri için ağlar, gözyaşı döker. Ezidiyi oynayacak olan gerçekten ağlamalıdır. Yoksa bahşiş alamaz. Ezidi, kendisini daireden çıkarmaları için taşlayanlara yalvarırken, üstünü başını parçalar, kırmızı boyayla sezdirmeden kan yapar tenine. Sezdirmemesi işinin hüneridir. Bu arada "Nedir günahım söyleyin" diye bitirir yakarmasını...)

TAŞLAYANLAR— Yezidisin Yezidi!
Yezidi şeytan iti!
Yezidisin Yezidi!
Yezidi şeytan iti!

TELLAL— Kan içinde kaldı Yezidi daha taşlansın mı?
Yoksa daire silinip yeni bir oyuna başlansın mı?

TAŞLAYANLAR— Yezidide şeytan var
Biz şeytanı taşladık
Cümle müslüman olup
Namazlara başladık.

(Ezidinin çevresindeki daireyi silerler. Ezidi dairenin içerisinden sanki bir basamak merdiven varmış gibi dizlerini kırarak çıkar. Dairenin dışına çıkar çıkmaz canlandırdığı kişiliğin de dışına çıkar. "Kendisi" olur. Havvas Ağa bahşişini fırlatır. Ezidiyi oynayanın sırtını yumruklarlar. Taşlayanlar, namaz oyununa başlarlarken...)

KAYMAKAM'IN KARISI— Ay ben şimdi bu oyundan hiçbir şey anlamadım. Adam o kadar taşlandı da niye o dairenin dışına çıkıp kaçmadı. Aptal mı bu adam?

KAYMAKAM— Yezidilerin inancı böyle hanım.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Ay bu ne biçim inanç! Hiç öyle şey olur mu yani?

HAVVAS AĞA— Yezidilerin töresi böyledir yenganım.
Her kim bir Yezidiyi daire içerisine alırsa, daireyi çızan, kendi elleriyle silmeden, o Yezidi dairenin dışına çıkamaz.

KAYMAKAM'IN KARISI— Ay çok tuhaf. Ben bunu günümde anlatayım arkadaşlara. Peki kendi silse olmuyor mu?

HAVVAS AĞA— Olmaz yenganım Kim çızdıysa daireyi, kendi elleriyle gene o siler.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Peki ya çizen silmezse n'olacak?

HAVVAS AĞA— Çizen silene kadar, dairenin içindeki mahpus Yezidi o dairenin içinde kalır.

KAYMAKAM'IN KARISI— Peki insan kendi kendini daire içerisine alabilir mi, hani kendini çevreleyerekten?..

HAVVAS AĞA— Alır yenganım. Kendi çizer, kendi siler. Lakin çok tekrarlanmaz bu. Fazlası günahtır Yezidilerce... Kendini olsun, başkasını olsun lüzumsuz yere dairelemenin günahı büyüktür onların gözünde.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Peki insan kendi etrafını çizdiğinde, başkası gelip silemez mi?

HAVVAS AĞA— Silemez yenganım, çizen kendi elleriyle silene kadar çevresini kimse silemez.

Misal: Adam, karısını dövecek, bir kusur etti. Lakin kadın kendisini daire içerisine aldı mı emniyette olur. Erinin gazabından ırak düşer. Adamın hırsı geçene kadar o dairenin dışına çıkmaz.

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Peki, kocası 'sil bakayım o daireyi' dese gene silmez mi, 'çık bakayım o dairenin dışına' dese gene çıkmaz mı?

HAVVAS AĞA— Çıkmaz yenganım, çıkmaz, zaten karı girmiş ki daire içine dayaktan kurtula. Ne diye çıksın?

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Ay bizim bey, 'çık bakayım o dairenin dışına' dese ben hemen çıkarım. Ben bizim beyin sözünden hiç çıkmam!

(Jandarma Komutanı, karısına ters ters bakar. Dirsekler, susturur gene. O sırada koşmaca yarışmasının koşucuları birer birer meydana dökülmeye başlarlar.)

TELLAL— Koşucular geliyor!
Birincisi Muhammet!
Dört Peygamber içinde
Birincisi Muhammet!

(Koşucular alkışlanır.)

TELLAL— Koşmacaydı yarışın adı
Kazandı... Armağandır: Muradı
Söyle ey pehlivan koşucu nedir muradın?
Dile ne dilersen köyün ağasından...
Dile ki ödesin ağalık hakkından...

KÖYÜN DELİSİ— Dile koşucu dile, anasını dile, avradını dile, kızını-kızanını, oğlanını dile! Lakin toprağını dileme!

KOŞUCU— Ağamızın sağlığını dilerem.

HAVVAS AĞA— Sağ olasın, sağ olasın da gene de dileğini dilinin ucuna getir. Getir ki zararımız nedir bilelim. Ağalık hakkımızı ödeyelim.

KOŞUCU— Dileğim odur ki ağamızdan, bataklık kurutulanda, ağam bana birkaç dönüm pirinç tarlası versin. Nusaybin'den tohum getirtecağım ki, sulak yerdir, boy versin.

(Başta Havvas Ağa olmak üzere köyün tüm ileri gelenleri, bu densizlik karşısında bozulurlar. Havvas Ağa öfkesini gizlemeye çalışır. Ağanın adamları, koşucuyu hemen uzaklaştırırlar oradan. Kısa bir sessizlik, bir gerginlik olur.)

KAYMAKAM— Nedir bu bataklık işi Havvas Ağa? Benden gizli işler mi yürütüyorsun?

HAVVAS AĞA— Ne haddimize Kaymakam Bey. Estağfurullah! Lakin geçende şöyle bir konuşulduydu. Bataklıklar kurutulsa da pirinç ekilse, pirinç tarlası edilse o lanet batak! Nasılsa bir işe yaramaz orda durur öyle. Lakin pirinç tarlası edilse yüzlerce dönüm arazi eder. Hem memlekata fayda, hem bize...

KAYMAKAM— Hangi bataklıktır bu? Nerenin bataklığıdır sözünü ettiğiniz?

HAVVAS AĞA— Irmağın öte yakasındaki.

KAYMAKAM— Şu Yezidi köyünün arkasındaki bataklıklar mı?

HAVVAS AĞA— *(İkircikli)* He ya... Onlar Kaymakam Bey.

KAYMAKAM— Sen ne dediğini biliyor musun Havvas Ağa? Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? Yezidiler geçit verir mi ki, bataklığı kurutasınız. Bütün Yezidiler ayaklanır maazallah. Köyler birbirine düşer. Sonra al sana yıllarca sürecek bir kan davası daha.

HAVVAS AĞA— Yezidilerin gözüne çöp batırmadan da geçip gidebilirik bataklığın oraya.

KAYMAKAM— Nasıl olacak o iş?

HAVVAS AĞA— Kolayı var. Irmağa köprü kuracağız. Köprü kurulanana da aşağı yoldan gider geliriz bataklığa.

KAYMAKAM— Önce ırmağı geçeceksiniz, sonra Yezidi köyünü, sonra bataklığa kavuşup, batağı kurutacaksınız. Haa? Olacak iş değildir Havvas Ağa. Hiç yoktan iş çıkarmayın başımıza, yeni bir kan davasına sebebiyet vermeyin.

KAYMAKAM'IN KARISI— Aaaa! Ay çok tehlikeli bir iş galiba. Bak bizimki ne diyor?

JANDARMA KOMUTANI'NIN KARISI— Zaten bizimki bunlar hep böyledir, diyor. Hep birbirlerinin köylerine saldırırlarmış. Canları sıkıldıkça adam keserlermiş. Bunlarla başa çıkılmazmış.

(Jandarma Komutanı, karısına kızgın kızgın bakar, dirsekleyerek susturur gene...)

KAYMAKAM— Yok Havvas Ağa, yok! Çok tehlikeli bir iş. Ben buna izin veremem. Hem Vali Bey'le de görüşmek gerekir. Birçok kanuni engeli vardır bu işin.

HAVVAS AĞA— Biz işin her türlü kanuni engelini Defterdar Bey'le ve de Mal Müdürü'yle hallettik Kaymakam Bey. Sen gönlünü geniş tutasın.

(Defterdar ve Mal Müdürü büsbütün suçuksanırlar.)

KAYMAKAM— Anlaşılan siz bu işi epeydir kotarmışsınız beyler. Bize de altına imza atmak kalmış yalnızca.

(Merdivenlerden gelin inmeye başlar. Silahlar patlar. Kadınlar hel-hele çekerler. Alkışlar...)

Işıklar.

Dördüncü Sahne

DUVAR DİBİ

(Geride beyaz kireç badanalı uzun bir duvar.

(Günbatımı kızıllığı duvarın üstünden vurmaktadır.

(Duvarın önünde sırayla, yan yana dizilmiş Tüfekliler... Başlarında kasketleri, bacaklarında uzun şalvarları, kucaklarında tüfekleri vardır. Ve ellerinde birer acı kahve (mırra) fincanı tutarlar. Tüfeklilerin ve duvarın sonunda, yani sıranın bir ucunda ayakta, dimdik Havvas Ağa durmaktadır. Gergin, sıkıntılı, başı dumanlı, gözleri bulutlu... Külot pantolonu, elinde gümüş kırbacı ve iri boğumlu parmaklarında altın liralı kalın yüzükleriyle, akşamın kızıllığında yalazlanmakta...

(Duvarın öte ucunda, yani Havvas Ağa'nın tam karşıtında, sessiz, munis görünen bir hizmet oğlanı. Lakin saklısında ne olduğu bilinmiyor. Suskunluğu, sessizliği öyle anlamlı... Elinde uzun, pirinçten yapılma bir acı kahve cezvesi, önünde yine pirinçten iri bir mangal, dumanı üstünde bir mangal. Hizmet oğlanı zaman zaman ortalıkta dolaşarak boşalan fincanlara kahve koymaktadır.

(Havvas Ağa'nın yanında yaşlı Kâhyası. Ağır, temkinli... Duvarda akşamın gölgeleri, kararsız gölgeleri...

(Suskunluk.)

HAVVAS AĞA— Mümkünü yok, bu müşküle bir çare bulmak gerek.

KÂHYA— Bir çaresi bulunur elbet. Bir çare düşünmek gerektir.

HAVVAS AĞA— Bu iş olmazsa itibarım beş paralık olur. Kimse bakmaz yüzüme. Köyüme, köylüme rezil olurum. Bu iş mutlak olmalıdır. Pahası ne olursa olsun olmalıdır. Bir kez köylünün kulağına su kaçmıştır. Gerisin getirmemek hiç olmaz.

KÂHYA— Kaymakam Bey ne buyururlar ağam?

HAVVAS AĞA— Bu iş olmalıdır Kâhya. Kaymakam Bey ne buyururlarsa buyursunlar bu iş olmalıdır. Bir şeref davası olmuştur benim için.

KÂHYA— Devleti karşımıza almayak ağam, yanımıza almak dururken...

HAVVAS AĞA— İşin o cihetini düşünme Kâhya. O cihet kolaydır. Yalnız biraz uğraşmak gerektir.

KÂHYA— Yoksa Kaymakam Bey bu işe icazet vermez?

HAVVAS AĞA— Verecektir Kâhya. Vermesi gerektir. Onca köylünün davasıdır bu. Onca köylünün ekmeğidir. Oynamak olmaz. Hoş biz de Kaymakam Bey'den ölüm fermanı altına imza istemiyek. Alt tarafı birkaç evraktır. Bir imza basmakla, bir mühür çalmakla bir şey olmaz.

KÂHYA— İmza basmaya, mühür çalmaya gönlü elvermez midir?

HAVVAS AĞA— Gönlü ne yandadır bilmem. Lakin bunca eşraf, bunca ayan direnirken, bir imzayı esirgemişlik edemez. Ettirmezler. İmzayı basmaya basacak da, biraz uğraştırmaktadır bizi.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Köylünün toprağı yoktur ağam, naçar kalmışlardır.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Ekinlerin eski tadı-tuzu yoktur denilmiştir.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Buna sebep huysuzluk etmektedirler.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Kaygımız odur ki, huysuzlukları büyüye...

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ve de celallenmiyeler...

ALTINCI TÜFEKLİ— Şimdi sabrediyorlar ya, ya yarın, ya birgün, ve de ne vakte kadar bekleyebilmek sabrındadırlar, bilinmez.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Köylü eski köylü değildir ağam. Köylünün adabı ortadan kalkmaktadır usulca. Başları dikleşmektedir her geçen gün.

ALTINCI TÜFEKLİ— Hökümet yeni âdet çıkarmıştır şimdilerde. Toprak Reformu deyi. Köylünün aklını karıştırmaktadır.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Lakin bataklık taze umuttur şimdilerde. Onunla avunurlar.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Ve de bu umut bayatlamadan, tazeliğini yitirmeden üstüne gitmek gerektir. Ağalığın itibarın namus gibi saklamak gerektir.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Bu yüzdendir bataklık kurtaracaktır sizi.

(Bir süredir onları dinlemekte olan Köyün Delisi, duvarın ardından başını gösterir ilkin, sonra kimi yansıladığı belli olmayan bir sesle:)

KÖYÜN DELİSİ— Bataklık kurtaracaktır sizi. Hem sizi, hem ağalığınızı. Sizi yalnızlığınızdan kurtaracaktır. Siz de benim gibisiniz ağam. Siz de yalnızsınız. Herkes beni seviyor köyde. Herkes sizi seviyor köyde.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Bataklık kurtaracaktır bizi. Başka mümkünü yok ağam. Cümle köylü için o bataklık kurutulmalıdır.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Yerine göz alabildiğince uzun, geniş pirinç tarlaları yeşermelidir. Göz alabildiğine pirinç.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Diz boyu pirinç yeşermelidir.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Köylü duacın olur.

ALTINCI TÜFEKLİ— Başkaldırmak şöyle dursun, duacın olur.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Bataklık kimindir Havvas Ağa?

HAVVAS AĞA— Bataklık kimsenin değildir. Hazinenindir. Lakin bizimdir ekildiğinde. Defterdar ile Mal Müdürüyle görüş-

müşek, ve de karara bağlamışıktır ki tapularımızın hududu, bataklığın öte yanındaki ağaçlara kadar uzanır. Tapuda şimal ağaçları da dahil denmektedir. Şimal ağaçları neredir? Şimal ağaçları bataklığın öte yanındaki ağaçlardır. Anlamışseniz lo?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Bataklık ekilip biçilende, bataklığa varmak için ırmak nasıl aşılır ağam?

HAVVAS AĞA— Irmağa köprü kurmak zor bir iş değildir. Ve de onca masrafa değer. Batağın ucu bucağı yoktur.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Köprü kurulana dek nasıl geçilir öte yana?

HAVVAS AĞA— Köprü kurulanaca aşağı yoldan dolanmak zor değildir. Lakin biraz yol uzar.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Yolumuz üstüne Yezidi köyü düşer.

HAVVAS AĞA— Yol, köyün alt yanından dolanır.

ALTINCI TÜFEKLİ— Lakin gene de hudutlarına düşer.

HAVVAS AĞA— Ağalar, Yezidiler bize, biz Yezidilere alışacağız. Başka çaresi yoktur. Dünya küçülmüştür. Eski hudutların hükmü kalmamıştır artık. Mecburuk onların alt yanından dolanmaya. Köprü kurulanda da yanlarından geçmeye. Başka çaresi yoktur. Batağı buraya getiremeyacağımıza göre, biz oraya gidecağık.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Ya onlar bize alışmazlarsa ağam?

HAVVAS AĞA— Alışmazlarsa, alışmazlarsa, işte o vakıt şart olsun köyleri yerle bir edilir. Dümdüz eder, ezer geçeriz buldozerlerlen.

KÂHYA— Öfkene kapılmayasan Havvas Ağa, hırsına yenilmeyesen...

HAVVAS AĞA— Öfkesi, hırsı kalmıştır lo? Bataklık bizim son çaremizdir.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ya o çare tükenende?

HAVVAS AĞA— O güne kadar Allah Kerim. Lakin Kâhya, zaman, babamın zamanı değildir. Dedemin zamanı heç değildir. Artık eski kılıçlar kesmez olmuştur.

KÂHYA— Gene de öfkene yenilmeyesen Havvas Ağa. Böylesi

senin için de hayırlı olur. Sen böyle bir iş edende, sen öfkene kapılıp yanlış bir iş edende, cümle Yezidi köyleri üstümüze yürür. Bismil'den, Viranşehir'den, Siirt'ten, Bitlis'ten cümle Yezidiler üstümüze iner. Dağlı Yezidiler de üstümüze inerler yavrusu kapılan atmaca gibi. Oncasına güç yetiremeyiz.

HAVVAS AĞA— Civarda bir tek Müslüman köyü biz değilek herhal. Öteki Müslüman ağalar, beyler ellerin kolların kavuşturup namaza dururlar sanırsın Kâhyam?

KÂHYA— Bunca kana değmez Havvas Ağam. Başka bir çaresi, başka bir kolayı bulunur elbet. Hele biraz daha kafa yorak, biraz daha akıl danışak. Başka bir mümkünü düşer aklımıza elbet. Lakin bunca kana değmez.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Yezidiler bataklığı niye vermezler Kâhyam?

KÂHYA— Bataklık Müslümanlardan uzak tutar onları. Bataklık onların kal'ası gibidir. Hendeği gibidir. Şimal yanından gelen her bir yol tehlikeyi savuşturur. Miro Ağa Yezidi ağalar içerisinde Müslümana en bir düşman olan ağadır. Böyle bilinir. Eski köy baskınlarında bütün dedeleri kesilmiştir, bütün ataları diri diri gömülmüştür, bacısı kaçırılmıştır. Miro Ağa'nın köyü çok ölü vermiştir. Hepsi de hısmıdır, akrabasıdır. Bundan ki yarası tazedir, öcü tazedir, kini tazedir.

ALTINCI TÜFEKLİ— Yezidi kısmının öcü zorlu olur. Çölün yılanı gibi. Durdukça demlenir zehri, durdukça kabarır, dellenir, ağulanır.

KÂHYA— Miro Ağa bilir ki, bataklık olmaz ise burnunun ucuna dek sokulacaktır Müslüman köyleri. Her daim yüz yüze olacaktır Müslümanlarla. Ve her daim aklına düşecektir ataları, dedeleri, bacısı. Dökülen onca kanın hesabı düşecektir aklına. Bacı kaatili olduğu düşecektir. Bu yüzden uzak durur Müslüman köylerden, köylüklerinden. Bir yanını bataklık çevirmiştir, öte yanını deli ırmak kucaklar. Kendini emniyette bilir böylece.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Miro Ağa, ağalar içinde en deli ağadır. Töresine en sahap ağadır. İşimiz zordur uşaklar. İşimiz zorludur.

KÂHYA— Havvas Ağam, sen hem bataklığı kurutmak istersen, hemi de ırmağa köprü kurmak. Yani ki Miro Ağa'nın ocağını dik tutan iki direği de birden devirmek istersen. Buna izin vermez Miro Ağa. Kan düşüreceksen yere. Kan düşecek...

HAVVAS AĞA— Miro Ağa'dan kimse izin istemez Kâhya, kimse ferman istemez. Kan düşecekse yere, Yezidilerle düşsün. Yoksa kendi köyümde, kendi köylümle düşecek. Köylüm deli kısrak gibi huysuzlanır, sırtına eyer vurulmuş taze tay gibi eşinir durur ortalıkta. Her geçen yıl gurbetçim çoğalır. Bohçasını düren, köyü ardına alıp gurbete düşer. Köylümle yüz göz olmak istemem Kâhya. Yarın birgün köylüm divanıma çıksın, bana karşı dursun istemem.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Haklısan ağam, çok haklısan. Köylünün sabrı kursağındadır. Yoksulluk canına yetmiştir.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Bu kış yine aman geçecek denilmektedir. Erzak depoları boş, un çuvalları deliktir.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Kimsenin ağzını bıçak açmaz. Herkes kollarını kavuşturup ince fikirlere dalmıştır, derin derin düşünmektedir.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Sanki kara yas tutmaktalar; erini taze yitirmiş yeni avratlar gibi başlarına kara çatkı çatıp gönül dindirmekteler. Köylünün fazla sükûtu hayra alamet değildir Havvas Ağam.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Bunca yasın arkası hayra değildir.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Buna sebeptir ki köylüye yeni ışık gerek, umut gerek, kavuşturduğu kollarını çözecek yeni bir iş gerek.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Köyler eski köyler değil. Eski bolluk-bereket kalmadı. Eski mahsul kalmadı. Eski görenek kalmadı.

HAVVAS AĞA— Ağalığın itibarı ayağa düşmeden bir şeyler yapmak gerektir. Köylünün minnetini korumak gerektir. İtaati sağlamak gerektir. Bunun için gerekirse kan dökülür. Kan dökmek, bir işin sünnetidir. Töresi bin yıldan, bin yıla değişen bu yörede bir yeni iş tutulurken elbet kan dökülecektir. Bunun önü alınmaz, bu işin yazgısıdır. Buna hazır olmak gerek, buna alışmak gerektir. Bunun içindir ki bana er kişi gerek, avrat kişi değil. Kan dökmekten, adam vurmaktan korkmayan, gözü yılmaz, parmağı sekmez yiğit gerektir. Gün bu gündür. Er kişi bu günde belli eder kendini. Bu bataklık hepimizin ekmeğidir. Ağalığımızın emniyetidir. Hepimiz bu bataktan ekmek yiyecağız. Hepimiz bu bataktan.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Yezidilerle kaç zamandır bir alıp veremediğimiz olmamıştır ağam. Ne kan davası vardır aramızda, ne de kız kaçırmışızdır onlardan. Ne de bir toprak meselesi.

HAVVAS AĞA— Toprak meselesi olacaktır. Toprak, mesele olacaktır. Yezidiler, bataklığı kolay bağışlamazlar bize.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Lakin evvelinde ne yaparız? Durduk yerde nasıl bir iş ederiz ki, Yezidilerle düşman olak yeniden. Çiğneyip, ezip onları, bataklığı geçek?

KÂHYA— Yezidilerle düşman olmak gerektir durduk yerde? Başka bir hâl çaresi yoktur bu işin? Daha az kana sebep olanı yoktur?

HAVVAS AĞA— Yoktur Kâhyam, yoktur. Yaşın babam yaşıdır, lakin kimi vakıt aklın ermez gibi konuşmaktasan. Kâhyalığın babamdan yadigârdır, başım-gözüm üstünedir. Lakin yüreğin yufkadır; yaşlanmaktasın Kâhya. Ölüm korkutmaktadır gözünü; seni son demlerinde vicdan sahabı kılmıştır. Merhamet sıtmasına tutulmuşsan. Lakin ağalığın yarısı vicdandan feragattir. Ağalığımın ilk yıllarında sen belletmiştin bunu bana. Unutmayasan. Sade kâhyam değil, hocamsındır aynı zamanda. Hatırını engin sayarım.

KÂHYA— Doğru dersin oğul, ağalığın yarısı vicdandan feragat-

tir. Lakin sen de unutmayasan ki öte yarısı da akıldır, kurnazlıktır. Bir işi kolay ucundan tutup yakalamak varken, zor ucundan yakalamak akıl kârı değildir. Sade zor gücüne dayanıp, her işini zora koşarsan, her işini zor yoluyla gördürürsen, olanca gücün tez vakıtta tükenir; kuvvattan düşersin... Her işin ilkin bir kolayını düşün, bir hilesini düşün ki, adın zalım ağaya çıkmaya. Kimi işi şeker atarak yaparsan, kimi işi taş atarak. Neticede o güne mahsus işin görülmüş olur. Lakin şeker atarak yapacağın işi taş atarak yapmaya kalkışırsan, tez vakıtta sende taş tükenir, köylüde sabır...

HAVVAS AĞA— Ne demeye getirirsen Kâhya?

KÂHYA— O demeye getirirem ki: İlkin bir iyice düşün taşın, bu işten daha kolay yaka sıyırmak var ise defterde; ne kendini, ne köylüyü zora koşmayasan. Böyle edersen köylünün yüzü daha sevinir. Bu işin bir kolay ucu var ise ordan yakalamaya uğraşak önce.

HAVVAS AĞA— Doğru dersin Kâhyam, iyi dersin de... Gördün düğünümüze devletin büyüklerini çağırdık, konuk ettik. Defterdar, Mal Müdürü işleri tamam ettiler. Bir de Kaymakam Bey imzayı basarsa kâğıtların altına, işin üst yanını hallettik demektir. Gördüğün gibi hökümet kapısında sırtımızı sağlam yere dayamışık; lakin Yezidileri ne yapacağız, ne edeceğiz? İşte işin can alıcı yeri burdadır. Kanunları hallettik sayılır, lakin töreleri ne yapacağız?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Yezidilerden bir kız kaçıralım ağam. Yezidi kızları güzel olur derler.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Köyün en güzel kızını kaçırak. Yezidiler ateş üstünde olurlar o zaman. Ardımızdan atlı çıkarırlar ki yola, orduyla...

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Orduları peşimize düşer. Bu iş de bataklığı ele geçirmemize sebep eyler. Civardaki tekmil Müslüman köyleriyle birlik olup, yürürüz Yezidilerin üstüne. Köyü ezer geçeriz, bataklığa ulaşırız bir şafak vakti.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Böylesi kestirme iştir ağam. Her daim köyün alt yanından dolanmak uzun bir iştir. Belki bir vakit sonra köylünün bir bölüğünü batağın kıyısına yerleştiririk ki, orayı da yurtlanak, yeniden köylenek.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Bizim gücümüzden ya sinerler, ya terk ederler köyü.

ALTINCI TÜFEKLİ— Ya da kapatırlar uğursuz çenelerini, otururlar batağın kıyısında sinekler gibi.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Öyle bir kız kaçıralım ki tekmil Yezidiler ayaklansın!

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Miro Ağa'nın kızını kaçırak!

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Yezida'yı deyirsen?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Denildiğine göre, güzelliği bir memlekat edermiş. Güzelliğin şanı, ta Irak illerinden, Suriye köylerinden, Acem kal'alarından bilenler, duyanlar var imiş.

ALTINCI TÜFEKLİ— Yezida, Miro Ağa'nın tek kızıdır, gözünün bebeğidir.

İKİNCİ, ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİLER— Yezida'yı kaçırak!

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Lakin nasıl kaçıracağız?

ALTINCI TÜFEKLİ— Ve de kime kaçıracağız?

(Herkes birbirine bakarken, Köyün Delisi duvarın bir ucundan başını uzatır, görünür.)

KÖYÜN DELİSİ— Sizi yezidiler sizi! Ne şeytanlık kurarsınız gene akşamın alacasında? Kurt kafalı ağanızı aranıza almışsanız ne kurarsınız?

TÜFEKLİLER— Yezida'yı köyün delisine kaçıralım.
Aramızda kan çıkmaz böylelikle.

KÖYÜN DELİSİ— Sizi yezidiler sizi! Şeytandan korkan mahşer dölleri sizi! Daire içerisine hapsedeyim de sizi görün, mahpus kalın da görün!

(Köyün Delisi, duvarın dibinden başlayarak, öteki ucuna dek tüm Tüfeklileri, Ağayı, Kâhyayı da içine alan geniş bir daire çizer. Sonra duvarın öteki ucundan kahkahalar atarak yiter. Herkes Köyün Delisi'ne gülmektedir. Sinirli bir bekleyişin, gerginliğin, arayışın tüm sıkıntısını kahkahalarına aktarmışlardır. Havvas Ağa onca işinin, sıkıntısının arasında kendini keyiflendiren Köyün Delisine biraz da sevecenlikle bakar.)

KÂHYA— Galiba ben çareyi bulmuşam ağam, hem de kan dökmeden, hem de işin kolay ucunu yakalamışam.

HAVVAS AĞA— Hayrola Kâhya, Köyün Delisi aklına mı yaradı? Fikir mi taşıdı zihnine?

KÂHYA— Yaradı ya ağam, yaradı. Hem de işin çaresi kolayladı.

HAVVAS AĞA— Nedir kolay çare Kâhya? Meraklandırmaktasın beni. Söyleyiver aklına geleni de, içimiz ferahlaya, yüzümüz aydınlana. De aşikâr et şu işin kolay yanını da hepimiz bilek.

KÂHYA— Kolay ağam, çok kolay. Ve de işin şeytan ucunu yakalamışam. Şimdi bizim derdimiz nedir? Engelimiz, mânimiz nedir? Bataklık kurutulanaca, Yezidilerin elini kolunu bağlamaktır değil? Yezidileri işimize karıştırmamaktır değil?

HAVVAS AĞA— He, budur.

TÜFEKLİLER— He ya, budur
Lakin nasıl?

KÂHYA— Durun sabırsız uşaklar. Göriyseniz ki aşikâr etmekteyim. Aklınıza ilk düşen fikre sarılmaktasınız. Ve de başka bir şey düşünmemektesiniz.

(Kâhya yere çömelir, eline bir çubuk alır. Yere bir şeyler çizmeye başlar.)

KÂHYA— İşin kolayı şudur: Yezidiler, bataklık kurutulana kadar köyden çıkmaz iseler bütün işler hallolur, değil? Onla-

rı köye mahpus etmek gerektir. Şimdi bir seher vaktı, Tüfekliler, atlanıp ve de tüfeklenip Yezidi köyünün yoluna düşecekler. Lakin ıssız ve de yalın olacaklar. Tüfekliler köyün etrafını çevreleyip, daire içine alacaklar. Ve sonra da Miro Ağa'ya habar edecekler ki, tekmil köy daire içine alınmıştır. Ve biz silmedikçe onlar dairenin dışına çıkamazlar. Tüfekliler köyü dairelerken, öte yandan makinalar ine bataklığa. Bataklık kurutulana dek Yezidiler köyde mahpus kalalar. Sonra candarma çağrıla ve diyile ki, işte özel mülkümdür, toprağımdır, işte tapum, elimdedir. Arazimdir, toprağımdır. Lakin Yezidiler izin vermeyi toprağım ekeyim, biçeyim. Adaletinize sığınmışam... Netice olarak Yezidilerin ne meselesi var ise candarmayla hallede artık, bize aradan çekilmek düşer.

HAVVAS AĞA— Hay aklınla bin yaşa Kâhyam. Aklın da yaşın kadar büyüktür.

KÂHYA — Dedenden bu yana üç ağaya kâhyalık etmişem oğul. Hor görmiyesin beni. Göriysen ki, eski kılıçlar hâlâ kesmektedir, lakin iş onları kullanmasını bilmektir.

HAVVAS AĞA— Haydin Tüfekliler, iş başına! Yezidi köyü kuşatılacaktır!

İKİNCİ TÜFEKLİ— Peki ya, Yezida ne olacaktır, Yezida?

HAVVAS AĞA— Ne olacak imiş? O da dairenin içinde kalacak. Cehenneme kadar yolu var. Sümüklü bir Yezidi eksiği yüzünden başıma iş açacağam?

KÂHYA — İşin içinden böyle daha kolay yaka sıyırmak var iken?

HAVVAS AĞA— He ya...

Haydin Tüfekliler, iş başına! Hazırlıklarınızı tamamlayasınız. Atlarınızı, tüfeklerinizi hazır edesiniz. Kimseye laf sızdırmayasanız haa! Ben de gidem makina işlerini halledem.

Durun ulan durun! Dairenin dışına çıkıyseniz. Unutmuşsanız ki dairelenmişiz. Hele önce şu deliyi çağırın da çızdığı daireyi sile. Durduk yerde günaha girmeyek.

(Kahkahalar boşalır. Deli girer, dairenin çevresinde dolanır. Onlara nispet yapar.)

HAVVAS AĞA— Hadi deli oğlan, hadi silesin şu daireyi de bizi dışarı çıkarasın. Gör bak akşam kavuşmakta, gece inmektedir. Yolumuzu gözlemektedirler.

(Köyün Delisi daireyi silerken, hâlâ gülmektedirler...)

Işıklar.

Beşinci Sahne

KÖYÜN DAİRELENMESİ

(Sahnenin gerisinde az aydınlatılmış Ezidi köyünün ışıkları, sabahın erken vakti. Uzaktan uzağa kurt köpekleri, çoban köpekleri, birkaç erken horoz.

(Sahnenin bir yanından Tüfekliler girer, ellerinde meşaleler vardır. Sanki at sırtındaymış gibi ve sanki at kendileriymiş gibi ve sanki atlar koşuyormuş da, koşarken geçtikleri yerlere bir top kıvılcım bırakıyorlarmış gibi, bir ellerinde tüfekleri ve bir ellerinde meşaleleri, ve en önde ucuna alçılı koca bir bez çaput bağlanmış uzun bir sırıkla köyün çevresini daireleyerek geçerler, geçerler, geçerler...

Işıklar söner, geçerler,

Işıklar söner, geçerler,

Işıklar söner, geçerler,

(Işıklar yanar, ve sanki yüzlerce atlı ve sanki yüzlerce meşale geçmiş gibi ve köyün çevresine daire çizilmiş gibi ve sanki Ezidiler bir daha bu dairenin dışına hiç çıkamayacaklarmış gibi, bu gizli ayin bir süre daha devam eder.

(Bu arada köyün ışıkları çoğalır, ortalık biraz daha aydınlanır, gün yükselir, sesler çoğalır, birkaç cılız ve telaşlı tüfek sesi gelir Ezidi köyünün içinden.

(Ve en sonunda sanki köyün çevresideki daireyi tamamlamışlar gibi, elinde ucuna alçılı koca bir bez bağlanmış uzun sırığı taşıyan ilk tüfekli girer, ardından öteki tüfekliler, çoğalır-

lar, birikirler; sırtları seyirciye, yüzleri köye dönük seslenirler:)

TÜFEKLİLER — Daire tamam olmuştur! Tekmil köy daire içine alınmıştır! Ve artık biz silmedikçe bu uğursuz daireyi hiç çıkamayacaksınız dairenin dışına! Ve köyün dışına! Ve biz silmedikçe bu dairenin içinde mahpus kalacaksınız. Ve dairenin silinmesi için ve içimize kurt düşürmesi için bir zaman şeytana tapacaksınız! Daire tamam olmuştur! Her kim ki, bu dairenin dışına çıkar, artık o Yezidi değildir. Ve en büyük günahı işlemiş sayılır. Ve ömrü boyunca ne kendisi, ne köyü, ne akrabası, ve ne de onunla konuşan, ona ekmek veren ve ona su veren her kimse şeytanın gazabından kurtulur. Haydi şerriniz mübarek ola! Şeytan ayininiz kutlu ola!

(Tüfekliler çıkarlar. İlkin nal sesleri, ardından motor gürültüleri, traktör, buldozer, biçerdöğer homurtuları uzaktan uzağa nal seslerini bastırır. Ezidi köyü iyice aydınlanmıştır.

(Bir çığlık gibi ince uzun bir ağıt yükselir köyün içinden.

(Ardından öteki ağıtlar.)

Işıklar.

Altıncı Sahne

HAVVAS AĞA'NIN KÖŞKÜ

KEBİK— Beni çağırtmışsan ağam.

HAVVAS AĞA— He, çağırtmışam Kebik, gel otur şöyle. Diyeceklerim vardır.

KEBİK— Emrin başım gözüm üstüne ağam, emret.

HAVVAS AĞA— Diyeceklerim Mahmud ile ilgilidir Kebik. Mahmud'un son günlerdeki halini hiç beğenmemişem. Sankim öte dünyadaymış gibidir. Sankim sevdalı gibidir. Sen ağabeysi olursan, bilirsen nedir derdi, nedir yarası.

KEBİK— Halinde bir acayiplik vardır ağam. Ben de görürem. Velakin ben de bilmezem sebebi nedir? Bilmezem derdi, yarası nedir? Ağzını bıçak açmaz, gözünü ırak kesmez.

HAVVAS AĞA— Yezidi köyü dairelendiğinde tüfeğin kuşanıp gelmemiştir. Emrime riayet etmemiştir. Köyün bütün delikanlıları, eli silah tutan er kişiler atlanıp yola düşmüşken; Mahmud korkak bir avrat gibi köye sinmiştir.

KEBİK— Ağam sen kusurun hoş göresin, bağışlayasın. Mahmud daha çocuktur, daha sabidir.

HAVVAS AĞA— Boyu bir çam kadardır, yumrukları kara taş. Neresi sabidir Mahmud'un Kebik?

KEBİK— Aklı sabidir ağam, daha çocuk kalmıştır yüreği. Lakin temiz çocuktur; yüreği kötülük bilmez. Ağasını sever, köyde kimseye zarar gelmemiştir ondan.

HAVVAS AĞA— Lakin yarar da gelmemiştir.

KEBİK— Ne yarar umarsın ağam.

HAVVAS AĞA— Duyduğum sözler vardır Kebik. Duyduğum rivayetler vardır. Ortalıkta türlü çeşitli sözler dolanır.

KEBİK— Nasıl sözlerdir onlar Havvas Ağam, nasıl rivayetlerdir?

HAVVAS AĞA— Bak Kebik Damat, severim seni. Sevmesem bacım kızı Nirvan vermezdim sana, düğün-dernek kurmazdım. Lakin ben ağalığını bildiğim gibi, sizler de köylüklüğünüzü bilin. Bir dileğim vardır Mahmud'dan, hemi de senden.

KEBİK— Dileğin emirdir ağam. Buyurasın!

HAVVAS AĞA— Köylü der ki, Teyfo Ağa'nın bir kızı vardır Güllüşan deyi. Bu Güllüşan, Mahmud'a vurgundur derler. Bu Güllüşan, Mahmud'a karasevdalıdır derler. Teyfo Ağa kız tarafıdır, aşikâr söz etmez bana. Lakin söz sızdırır. Sağı solu aracı koyar. "Kızımı isteyin" demeye getirir. Güllüşan'ın Mahmud'a sevdalı olduğu doğrudur Kebik?

KEBİK— Öyle derler Havvas Ağam. Derler ki Güllüşan türküler yakmış Mahmud için. Derler ki Güllüşan Mahmud için kendini asmak istemiş.

HAVVAS AĞA— Ya Mahmud ne der bu işe Kebik?

KEBİK— Tek söz çıkmaz ağzından ağam.

HAVVAS AĞA— Bu ne biçim iştir Kebik? Kız karasevdalı olmuş, türküler yakarken, bir er kişi, bir delikanlı nasıl olur da ağzından tek söz uçurmaz? Yoksa bu senin kardeşin Mahmud er kişi değil, avrat kişidir?

KEBİK— O nasıl söz ağam? Mahmud yüreği ve bileği er bir kişidir. Lakin onulmaz bir ketumluğa düşmüştür. Anam birkaç defa söz açmıştır Mahmud'a; lakin Mahmud duymazlıktan gelir, bilmezlikten gelir ağam. Lafın üstünü örter. Der ki: "Bir gün, sade bir gün, avdan dönerken, yolum düşende, çayır düzlüğünde yedi pınarların başında su doldururken görmüşem Güllüşan'ı. Görüp gördüğüm odur. Ha-

yali bile gelmez gözüm önüne; yüzünün sureti uçup gitmiştir aklımdan."

HAVVAS AĞA— Kebik Damat, yoksa senin bu kardeşin Mahmud, başkasına sevdalıdır?

KEBİK— Öyle olsa bilirdik ağam. Söylerdi. Duyardık. Kimse insan için bilmez ama, sevdalı olsaydı, sevdası dilin ucuna gelirdi elbet.

HAVVAS AĞA— Peki ya nedir derdi bu deli oğlanın? Nedir derdi ki, erliğini unutmuş görünür? Yezidi köyü dairelendiğinde, tüfek kuşanıp, atlanıp yola düşmez? Koskoca Teyfo Ağa'nın kızı Güllüşan sevdalanır da ses soluk çıkarmaz? Nedir derdi bre? Nedir derdi söyleyin de bilelim. Dellendireceksiniz beni.

KEBİK— Ağam buyurursan konuşuram onunla.

HAVVAS AĞA— Konuş Kebik Damat konuş! Zati seni bunun için çağırtmışam buraya. Bak biz seninlen hısım sayılırız artık. Bacım kızı vermişem sana. Aramızda akrabalık hukuku vardır gayrı. Hemi de ben sizin ağanızam. Dilerem ki, buyruklarıma kulak veresiniz. Helbette sizin iyiliğinizi düşünerem. İsterem ki bütün köyüm düze çıksın.

KEBİK— O cihetten kaygımız yoktur ağam. Estağfurullah!

HAVVAS AĞA— Öyleyse kulaklarını bir iyice aç da beni dinle Kebik. Seninle bir durum muhakemesi muvacenesi yapalım. Şimdi bilirsen ki bataklığın öte yanında Teyfo Ağa'nın toprakları uzanır göz alabildiğine. Bilirsen ki Teyfo Ağa zorlu ağadır. Kapısında iti, hökümette adamı çoktur. Yarın birgün bataklık kurutulup, ekilip biçilende, allahın da inayetiyle mahşer gibi mahsul alındığında, isterem ki Teyfo Ağa hak iddia etmeye, mal hırsına kapılıp üstümüze gelmeye, üç beş pirince tamah edip, toprağımıza girmeye. İşte bunun içindir ki Teyfo Ağa'nın gönlünü almak gerek. Ben bir iyice kolaçan ettirmişim ki, Teyfo Ağa'nın kızı ince bir hastalığa tutulmuş Mahmud yüzünden. Onca dayak onca sopa kâr etmemiş. Onca hacı, onca hoca fayda

vermemiş. Kız her geçen gün eriyip bitmekte ve de "Mahmud! Mahmud!" diye sayıklamaktadır. Güllüşan'ın derdinin çaresini ne doktor bilir, ne hoca. Onun çaresi Mahmud'dur. O da bizde var. Teyfo Ağa'nın tek kızıdır Güllüşan. Ağa da olsa, yüreği baba yüreğidir. Helbet istemez her geçen gün kızı gözünün önünde eriyip bite. İşte şimdi biz Güllüşan'ı Mahmud'a istedik mi, Teyfo Ağa'nın yüreğine su serperiz, sevinci yere-göğe sığmaz. Hemi de bu işi kız tarafının şerefini ayağa düşürmeden yaptığı için de iki kat sevinir. Biz de yarın birgün biçerdöğerlerimizi, traktörlerimizi Teyfo Ağa'nın kapısının önüne kadar sürsek bile sesini çıkarmaz gayrı; arada akrabalık vardır, hısımlık vardır deyi. Ve de kızının canını kurtarmışızdır yok pahasına... Sen ne dersin bu işe Kebik?

KEBİK— Ne diyeceğim ağam? Emrindir. Bize uymak düşer. En güzelini, en iyisini sen düşünürsen. Mahmud'a Güllüşan' dan iyi kız bulunur? Hemi de ağa kızıdır; helal süt emmiştir.

HAVVAS AĞA— Kebik siz de ağa soyundansınızdır. Rahmetli baban, dedelerim için çok kurşun sallamıştır vaktı zamanında. Soyunuzda sütsüz çıkmamıştır Kebik. Bu işi de halledersek babanın mezarının toprağı güler.

KEBİK— Ben Mahmud'la bu akşam konuşayım ağam. Senin emrini bildireyim.

HAVVAS AĞA— Ha, bir de buyur ki; bu dileğim yerine gelende, köyün dairelenmesine gelmediğini unutacağım. Ve de bağışlayacağım onu.

KEBİK— Söylerem ağam. Emrin başım üstüne ağam.

HAVVAS AĞA— Mahmud, Güllüşan'ı alanda, senin düğününü kurduğum gibi, Mahmud'unkini de ben kuracağım. Ona söyle bir düğün düzeceğim ki, yıllarca bu yörede anılıp durulacak; kırk gün, kırk gece sürecek. Dilerse Adana, Antep barlarından sazlar-kızlar getirtecağım. Bataklıktan toprak verecağım. Altına Irak'tan Arap kısrağı getirtip, kısrağın

altına Acem kilimleri serdirecağım. Onu bu yörelere ağa-ata edecağım. Yeter ki Güllüşan'ı hoş tutsun. Haydi var git Kebik Damat. Akşam kavuşmaktadır. Güneş tahtından inmektedir.

KEBİK— Sağol ağam. Varol ağam. Bu işi olmuş bitmiş bilesin ağam. Kebik Damat sana kurban!

Işıklar.

Yedinci Sahne

ÇARDAK ALTI

(Kebik'in evinin önü. Çardak altı. Uzun bir kerevet. İsli bir lamba. Cırcırböcekleri, Nirvan gelin yerde hamur açmaktadır. Mahmud girer. Nirvan Gelin bir süre görmez, işine devam eder.)

MAHMUD— Nirvan yenge, ağabeyim evdedir?

NİRVAN— Hoş gelmişsen Mahmud Ağam. Buyur otur şöyle. *(Mahmud kerevete otururken,)* Ağan kahveye kadar gitmiştir. Demiştir ki, Mahmud gelende oturup beklesin beni. Konuşacaklarım vardır. Tez gelir Kebik Ağan. O gelenece sana bir ayran çırpıverem. Yorgunsundur, tenin sarıdır, gözün kanlıdır...

MAHMUD— Sağol Nirvan yenge.

NİRVAN— Anam nasıldır Mahmud? Eyşan Anam nasıldır? İyidir?

MAHMUD— İyidir...

NİRVAN— Sen nasılsındır Mahmud Ağam?

MAHMUD— Bildiğin gibi...

NİRVAN— Ben bir şey bilmezem Mahmud Ağam. Sade görürem.

MAHMUD— Gördüğün gibi diyelim o vakıt.

NİRVAN— Her geçen gün erimektesin Mahmud Ağam. Benim gördüğümü herkes görmektedir. Herkesi meraka salmışsan. Herkes seni konuşmaktadır.

MAHMUD— Ağabeyimin konuşacakları da budur?

NİRVAN— Ben bilmezem ne konuşacak ağan seninle. Ben kendi namıma konuşaram. Kendi namıma üzülürem. Severem seni Mahmud Ağam. Yengen bellerim kendimi. İyiliğin isterem. Bir derdin varsa, bir sevdan varsa, yüreğini aç bize. Ağabeyin de sever seni. Baban ölmüştür, atalık etmiştir sana. O da iyiliğin ister, yüceliğin ister.

MAHMUD— Sağol Nirvan yenge. Bir derdim yoktur.

NİRVAN— Sözünle, yüzün bir değil Mahmud Ağam. Yüzün, sözünü yalancı kılar. İnce fikirlere dalmışsan belli. Sanki yas tutmaktasın. Bu kara sükût hayra alamet değil Mahmud Ağam. Yağmur öncesi sıkıntıdasın sankim. Sankim birazdan gürleyip, yağacaksın.

MAHMUD— Neler söylersin Nirvan yengem, neler kurarsın?

NİRVAN— Hayırdır Mahmud hayırdır! Dağıt gönlündeki sıkıntıyı, böylesi herkes için hayırdır!

(Kebik girer.)

KEBİK— Oo, hoş gelmişsen Mahmud!

MAHMUD— Hoş bulmuşam ağam.

KEBİK— Rahatsız olmayasın yerinden, ben de yanına oturacağım zati. Hele şu tütünlüğümü, tabakamı alayım yanıma.

(Bir köşede Nirvan'a usulca sorar:)

KEBİK— Ağzını aramışsan Nirvan?

NİRVAN— Çok uğraşmışem ya, söz uçurmamıştır ağzından ağam. Bir tek söz olsun etmemiştir.

KEBİK— Sus hele beceriksiz karı! Bir işi beceremedin!

NİRVAN— Tez geldin sen de, hemen lafın üstüne geldin.

KEBİK— Sus hele sus. Ne var ne yok Mahmud? Hele anlat...

MAHMUD— Sağlığın ağam.

KEBİK— Anam nasıldır? Geçen gün uğramışem elin öpmeye. Tarlaya gitmiştir, görememişem. Söyleyiveresin.

MAHMUD— Başüstüne, söylerem.

KEBİK— Havvas Ağam çağırtmıştır beni huzuruna.

MAHMUD— ...

KEBİK— Yezidiler dairelendiğinde tüfeklenmemişsin, fena içerlemiştir bu işe...

MAHMUD— ...

KEBİK— Avrat bana bir tas ayran çırpıver. Sen de içersin?

MAHMUD— Sağolasın, az evvel içmişimdir.

KEBİK— Lakin öfkesi çok büyük değildir.

MAHMUD— ...

KEBİK— Yani sen diyeceğine gelirsen çok öfkelenmeyecek.

MAHMUD— Nedir diyeceği?

KEBİK— Hayırlı bir iş...

MAHMUD— Nasıl bir hayırlı iş?

KEBİK— Başına talih kuşu konduracak. Osmanlı paşaları gibi yaşayacaksın gayrı.

MAHMUD— Dileği nedir ki, Osmanlı paşalığı bağışlaya?..

KEBİK—Dileği senin saltanatındır.

MAHMUD— Benim bildiğim Havvas Ağa, kendinden gayrısına saltanat tanımaz ağam. Bu işte bir bit yeniği vardır. Deyiver bütün bildiklerini de zaman yitirmeyelim.

KEBİK— Ağanla, atanla nasıl böyle konuşmaktasın Mahmud? Görürem ki, kafanın dumanı göreneklerimizi unutturmuştur sana. Ağzından çıkanı kulağın duymaz.

MAHMUD— Hürmette kusur etmek istemem ağam. Lakin artık ben de çocuk değilem. Yolumu, yönümü bilirem.

KEBİK— Sen yolunu, yöreni ağamızdan iyi bilirsen? Dediğin laf, laf değildir Mahmud. Başını bu kadar dik tutma. Eğilmezsen kırılırsın. Daha ağanın ne dediğini bilmeden, dileğini anlamadan karşı durursun. Bu ne biçim iştir Mahmud?

MAHMUD— Bilirem ki, ağa hayırlı bir iş buyurmaz.

KEBİK— Avrat! Sen içeri geç bakalım. Biz kardaş kardaşa konuşak biraz.

(Nirvan içeri geçer.)

KEBİK— Ne biçim konuşursan avradın yanında? Bilmez misen ağamız, dayısı olur!

MAHMUD— Ben Nirvan'ı senin avradın bellerem ağam, ağanın yeğeni değil.

KEBİK— Ne demeye getirirsen Mahmud?

MAHMUD— Demem o ki: Bir er kişi, meclisini, muhabbetini avradından sakınıyorsa, esirgiyorsa onun evliliğinde ince bir iş var demektir. Ve de bu evlilik makbul değildir.

KEBİK— Dilini çok uzattın Mahmud. Orada durasın. Evime, avradıma dil uzattırmam sana. Şuraya çağırdık ki kardaşımızsın iki çift laf edek. Ağamız bizi hısım belleyip, bir iyilik yapmak ister. Bizi elçi, bizi aracı kılmıştır. İsterem ki, lafımızı tamam edek. Sözüm tamam etmeye izin vermezsin daha; ya biz seninle nasıl anlaşırık böyle olunca?

MAHMUD— Ağanın dileği nedir?

KEBİK— Bak kardaşım, ben senin büyüğünem. Ağamız buyurur ki: Öyle bir iş edek ki, hem Mahmud'un hayatı kurtula, hemi de köylünün. Bilirsen Teyfo Ağa'nın kızı Güllüşan sana vurgundur, karasevdalıdır, ince hastalığa tutulmuştur senin yüzünden, azap çekmektedir. Teyfo Ağa'nın kızını sana alırsak, onca toprağa damat gideceksen. Düğününüderneğini ağamız kuracak, benimkini kurduğu gibi. Irak'tan Arap kısrağı getirtecek altına, kısrağın ayaklarının altına Acem kilimleri serecek, eline gümüş işlemeli tüfek verecek. Bataklığın ordan tarla-toprak verecek.

MAHMUD— Bataklık deme bana.

KEBİK— Ne dilersen verecek. Bundan hayırlı bir iş olur? Yeter ki sen "He" de, yarın gidip tez elden istetecağız Güllüşan'ı sana. Güllüşan'ın yüzü güzel, huyu güzel, ceren gibi kızdır.

MAHMUD— Ceren gibi kız deme.

KEBİK— Nedendir o?

MAHMUD— Güllüşan ceren gibi kız değildir. Hiçbir kız ceren gibi kız değildir.

KEBİK— Sen ne diyersen lo?

MAHMUD— Ya ben Güllüşan'ı istemezsem n'olacak?

KEBİK— Ula sen delirmişsen? Aklını yitirmişsen, yoksa kiraya vermişsen? Sana Güllüşan'dan iyi kız bulunur? Teyfo Ağa'nın kızıdır Güllüşan? Varidatlıdır. Sana vurgundur. Senin için türküler yakar. İçin için erir. Senin uğruna kendin asmak istemiştir. Getireceği çeyizi bir düşün hele. Tellal çıkarsan kaç kişi gözü kapalı Teyfo Ağa'ya damat gider. Sen ise ayağına gelmiş kısmeti tepmektesin. Bu büyük günahtır Mahmud. Biz bağışlasak bile seni, böyle bir kısmeti teptiğin için Allah bağışlamaz. İflah etmez, ondurmaz. Aklını başına toplayasın. Bir delilik etmeyesin.

MAHMUD— Aklım başımdadır Kebik ağam. Güllüşan'ı istemiyrem.

KEBİK— Ulan lanet olası gevvat! Kız değilsen ki, başına vura vura verek seni, saçını yerde sürüyerek gelin edek. Ulan damadın kız istemeyip, ben evlenmem dediği nerde görülmüştür? Hangi töremizde vardır böyle mecnunluk? Kız olsan başın yumruklayıp verirdik seni; lakin er kişisin, rızan gerektir. Er kişi içinse ağa, ata sözünden çıkmak olmaz, hiç olmaz. Havvas Ağa'mızın emridir bu, dileğidir, seni düşünür. Hemi de biraz köyü.

MAHMUD— Ben Teyfo Ağa'nın kızını alırsam, bana sevdalı o yarı deli kızı avrat bellersem, bataklığın öte yakası emniyete alınacaktır değil? Teyfo Ağa hak iddia etmeyecektir. Köyler toprak davasına düşüp birbirlerini kırmayacaktır değil? Cümle bunların hepsi bir mecnun kızın sevdası için he? Bir mecnun sevda için. Benim başım yanmış kimin umruna?

KEBİK— Ulan ne çok konuştun huzurumda. Şimdi indirecağım yumruğu tepeyin üstüne. İndirecağım ki, göreceksin cehennemi...

MAHMUD— Cehennem Güllüşan'dır ağam, cehennem Havvas Ağa'nın buyruğudur.

KEBİK— Son sözün budur Mahmud?

MAHMUD— Son sözüm budur ağam.

KEBİK— Ula sen Havvas Ağa'nın buyruğunu geri çevirirsen bu köyde daha barınıram sanırsın? Vazgeç bu köyden, bu ahalide seni kabul edecek köy bulabilirem sanırsın? Hangi ağa, kendi ağasının buyruğundan çıkanı, köyüne konuk deyi kabul eder? Hangi kapıda itibar görürsen? Hangi kapıda ekmek yersen? İşin bir de bu cihetini düşün Mahmud. Senin o bulanık aklın bunlara ermiyi mi? Yakma delikanlılığını! Bozma ocağını! Bak, köy dairelemeye gelmedin, ağamız unuttu. Unuttu göründü. Bir de buyruğunu yerine getirmezsen, seni ne bu köyde, ne bu ahalide barındırır. Bunu böyle bilesin. Ve aklını başına devşiresin. Şimdi gidesin ve bir zaman düşünesin. Sana bir gece mühlet. Bizi müşkül durumda bırakmayasın. Yarın sabah, tez vakıt bana son sözünü söyleyeceksen. Ve ben de ağamıza muştuyu götürecağım. Düşünesin ki, Havvas Ağa'ya "Bu iş oldu!" demişimdir bir defa. "Bunu böyle bilesiniz" demişimdir. Ve sen de bilesin ki, bu senin ağabeyin Kebik'in verdiği sözü geri aldığı görülmemiştir. Senin ağabeyin olmadan önce ağanın hısmıyım ben gayrı. Ağanın buyruğu Allah buyruğudur gözümde, ve de bütün köyün gözünde. Bunu böyle bilesin. Var git şimdi. Geç vakıt olmuştur, Eyşan Anamın gönlüne merak dolanmaktadır.

MAHMUD— Benim son sözüm söylenmiştir Kebik Ağa. Ve de sen de bilesin ki, ağa kapısına it olandan, bana ata olmaz.

(Mahmud çıkarken)

Işıklar.

Sekizinci Sahne

KERPİÇ DAMLAR

(Havvas Ağa'nın köyünün dışında —boşaltılmış— kerpiç evlerin damı. Damın üstünde pusuya yatmış, yine tek sıra halinde Tüfekliler... Yüreklerini dolayan korku, parmaklarına hükmetmekte; tetikteler... Yıldız alacasında gece. Zaman zaman bulutların arasından kendini göstererek, karanlığı bölen ince bir ay ışığı. Büyük bir sessizlik. Arada bir uzaktan uzağa köpek havlamaları duyulur.)

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Sanki ölüm sessizliği.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Hiçbir yan ses vermiyor gecede.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Sanki her yan mezarlık.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— En kötüsü beklemek.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Bekleten, bekletmenin tadını çıkarır. Hayfını almadan önce faresiyle eğleşen kedi gibi.

ALTINCI TÜFEKLİ— Bu sükût hayır değildir. Yezidiler mutlaka bir şey yapacaklardır. Hayıflarını kötü alacaklardır. Bu hicabı yerde komazlar.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Daha ne kadar bekleyeceğiz?

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Daire silineli bugün üçüncü gündür. Daha sesleri çıkmamıştır.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Daireyi silmeye gittiğimiz vakıt, nasıl hayın bakmışlardı gözümüzün içine. Nasıl öfkeli, nasıl gazaplı bakmışlar idi. Hiç unutmamışem.

ALTINCI TÜFEKLİ— Dairenin içinde tekmil köy, ikinci bir daire eylemiş idi. Etten bir duvar idiler sanki. Cümle köy etten-kemikten bir daire idi.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Şimdiyse sanki ölmüştür Yezidi köyü. Sanki cümle köy ölmüştür. Sanki hiç insan yaşamaz orda. Sanki çizilen daireyle birlik bütün Yezidiler ölmüştür. Sanki köyün üstü kefenle örtülmüştür.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Kötü düştüler tuzağımıza. Köy daireleyeceğimize akıl erdiremediler. Böyle bir şeytanlığa akıl yetiremediler. Bunun hicabındalar şimdi.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Dairelenmenin hicabındalar şimdi. Başları eğik, gönülleri yaslı, birbirlerinin yüzlerine bile bakamıyorlardır.

ALTINCI TÜFEKLİ— Babolar, yoksam daireyi erken silmişik? Bir vakıt daha kalsalardı daire içinde acep daha hayırlı bir iş olurdu?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Yok, yok tam zamanında silmişek daireyi. Daha fazla bekletmek, daha büyük öç getirirdi.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Şimdi de öçleri büyüktür.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Lakin daha fazla daire içinde bırakmamızdan ehvendir.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Erleri avratlarının yüzlerine bakamaz olmuştur. Köyün dairelenmesi onlar için büyük bir zuldür. Bunu kolay unutmaz Yezidiler.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Gafil avladık onları.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Lakin köyün çok yakınına sokulaydık, uyanırlardı. Ossaat anlarlardı dairelendiklerini; daireyi tamam edemezdik.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Köyün gözcüleri yas içindedirler şimdi. İki kat yas içinde. Köyün kolcuları insan içine çıkamaz olmuşlardır. Köy onlara emanettir. Onlar ise emaneti koruyamamışlardır.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Cümle gözcü, kolcu taifesi hicap içindedir şimdi. Tekmil Tüfekliler ölüm sükûtundadır. Erliklerini

ayağa düşürmüşlerdir. Bir vakıt ne tarlaya gidebilirler, ne köy kahvesine çıkabilirler. Avrat gibi sinerler evlerine; hiçbir er meclisine kabul olunmazlar. Avratları da önlerine yemek sürmez.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Beklememişlerdir böyle bir şey. Ummamışlardır. Akıl yetirememişlerdir oyunumuza.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Lakin biz beklemekteyiz. Geleceklerini bilmekteyiz.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Kaç vakittir Yezidilerle bir ihtilaf çıkmamıştır aramızda. Ne bir arazi davası, ne kız kaçırma vukuatı. Miro Ağa'nın bacısından bu yana, hiç kız kaçırılmamıştır Yezidilerden.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Onu da vurmuşlardır zati.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Miro Ağa vurmuştur. Kendi elleriyle vurmuştur. Âdet böyle gerektir. Namusun temizlemiştir. Yezidilerin dışarıya kız verdikleri, kız kaptırdıkları görülmüştür lo?

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Kız da almazlar değil?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Haşa, almazlar. Bir Yezidi eri, erkekliğine yedi kat çaput bağlayıp, bir Müslüman kızının koynuna girse bile, erkekliği lanetlenmiş sayılır. Ve en büyük günahı işlemiş sayılır.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Yezididen kız kapmak güzel, lakin kız vermek olmaz.

ALTINCI TÜFEKLİ— Kız almak da caiz değildir. Soy karışır, kan bozulur.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Daha kaç vakte kadar bekleyeceğiz ağam?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Fikrimce bir hazırlık yapmaktadırlar. Büyük bir hazırlığa girişmişlerdir şimdi. Kolları sıvanmış, tüfekleri sürülmüştür. Tetiklerini yağlarlar ocağın başında. Usul usul, alttan alta intikam kotarmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Üç gün olmuştur, sesleri solukları çıkmamıştır daha. Bu nasıl intikam kotarmaktır?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Yezidi kısmı beklemeyi bilir oğul. Bunca

yıldır dökülen onca kana karşı topraklarımızda hâlâ nasıl beklemişlerdir?

ALTINCI TÜFEKLİ— Gözümün önünde hayaller dolanır. Şimdi köyün kahvesinde baş başa vermişlerdir, yumruk birleştirmişlerdir. Herkes fikrini ayan etmektedir.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Suratları ağaç kabuğu gibidir. Mangalın son közlerine cigara bastırıp nefeslenmektedirler. Her er kişi, en büyük bir intikam düşlemektedir. Herkes hayfını en zorlu almayı kurmaktadır.

İKİNCİ TÜFEKLİ—Derler ki: Havvas Ağa'nın köylüğü yerle bir edilecektir. Ve de edilmelidir. Velakin nasıl?

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Bir nasıl üstüne üç gün geçirmez Yezidiler. Fikirleri incedir besbelli. Oysa sankim ölmüş gibidirler. Işıkları yanmaz, ocakları tütmez. Dersin ki sanki terk-i diyar etmişlerdir.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Yezidiler yurtluklarını terk-i diyar eylemezler oğul. Ölürler de eylemezler. Değilse bunca yıl nasıl dayandılar bu topraklar üzerinde?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Belki de atlanmışlardır şimdi. Ay ışığı mavzerlerin parlatır gecenin karanlığında. Yol gösterir onlara, intikamlarına ışık tutar.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Karanlıkta ölümün gözü gibi parıldamaktadır gümüş mavzerler.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Belki de bizim köyün yolunu tutmuşlardır şimdi. Irmağın alt yanını dolanmaktadırlar. Sabaha karşı herkes can uykusundayken, bir yılan gibi sokulacaklardır bizim köye.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Usul ve gizli. Bir Yezidi gibi aynen. Harabelerin gölgesine sığına sığına...

İKİNCİ TÜFEKLİ—O gölge neydi hele!

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Ne gölgesi kurban? Daha üçüncü gecede hayal görmeye başlamışsen...

ALTINCI TÜFEKLİ— Bak bu iş heç hoş değildir. Senin sonun hayırlı değildir. Gözün ıraktan, parmağın tetikten düşmektedir.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Hele dur, bu bir şey değildir daha. Daha kaç gece nöbet başındayık kim bilir?

ALTINCI TÜFEKLİ— Eski vakıtlarda ay boyu nöbet tutardık damda da gene sesimiz-soluğumuz çıkmaz idi. Şimdiki uşaklar gün hesabına dayanamıyi.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Vallah bir gölge görmişem. Bir kımıltı aşağı harabelerin orda. Sen harabe deyince gözüme ilişmiştir ağam. Bir gölge görmişem, bir gölge...

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Lafımın üstüne bir hayal görmişsen oğul.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Ahaa, aha, bakın kurbanlar! Görmiyseniz biri geçmiştir. Ayın ışığı bedeninin bir parçasını aşikâr etmiştir.

ALTINCI TÜFEKLİ— Hele biri vardır demeye getirirsen.

İKİNCİ TÜFEKLI— Vardır kurban görmiyseniz?

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Ağam, bir kurşun sallasak...

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Bir gölgeye sebep köyü telaşa vermenin bir âlemi yoktur. Zati köylü diken üstünde uyur.

ALTINCI TÜFEKLİ— Akşamdan beri birbirimizin gözini korkutmaktayız. Ben heçbir şey görmemişem.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ben de bir şey görmemişem. Yaşım ilerlemiştir lakin daha hepinizi cebimden çıkarırem ben. Sizin gibi genç uşaklarla çok aşık atabilirem.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Haşa huzurdan benim de gözüm keskindir ağam. Uzağı da, geceyi de iyi görirem. Bir gölge görmişem diyirem sizlere.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Sen bana senin gözün kesmiyi artık demeye getirirsen uşak. Asıl söylemek istediğin budur.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Haşa ağam. O nasıl söz eyle? Böyle bir muradım yoktur. Lafım o manaya peşrev çekmez. Lakin ben bu gölgeye inanmışem.

ALTINCI TÜFEKLİ— Asıl sen yaşlanmaktasın babo. Üç gece nöbet tutmak hayaller gördürür sana. Gençlik sevdasındasın ya, asıl sen yaşlanmaktasın.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Ahaa, aha, görmemişseniz, bir daha geçmiştir.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Ben de görmişem ağam. Harabenin alt yanından bir gölge savuşmuştur. Bir gölge değip geçmiştir ayın vurduğu duvara. Duvar gölgelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Ula sakın bu Yezidilerin ulağı olmaya. Yezidilerin habarcısı olmaya. Belki köyün yanını, yöresini kolaçana gelmiştir. Belki bu gece köyü basacaklardır.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ula üç gün nöbet bekleyince hepinizin asabatı bozulmuştur. Birbirinizi hayallere inandırıyseniz.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Vallah ağam görmişem. Biri harabeden çıkıydi sankim.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— He ağam, he. Sanki harabeden çıkıydi biri.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ne yani köye mi gelir, köyden mi çıkar bu hayalet?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Sanki köyden çıkıydi.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Sanki çıkıydi.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ula kim çıkar köyden bu vakıt? Hangi eksik akıl? Ölüm dört yanda eli boş dolanırken kim çıkar köyden? Köyden çıkanı Yezidiler sağ bırakır sanırsanız?

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Ağam, Ağam! Harabenin üstüne baksanız. Biri atlamıştır öte yana.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ula gevvatlar! Siz dellendireceksiniz beni! Bunca senenin nişancısıyem, ben niye heçbir şey görmiyrem? Niye ben kör olmışem? Ben ki zamanında uçan kekliği iki kaşın arasından vurur idim. Şimdi gözlerimi toprak ile örtmişem?

ALTINCI TÜFEKLİ— Hele nasıldır bu gözünüze vuran gölge? İndir yoksam cindir? İnsana benzer yanı vardır?

İKİNCİ TÜFEKLİ— Ağam sanki Mahmud gibidir. Harabenin üstüne dağın gölgesi vurmuş gibi.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ula Mahmud delidir köyden çıka? Hemi de kimseye ses etmeden? Hepiniz aklınızı mu uğurladınız başınızdan? Hayal görmişseniz, hepsi budur.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Zati Mahmud da bir vakittir hayal gibidir ağam. Aklını başından uğurlamış gibidir. Sayrılar gibi dolanmaktadır ortalıkta. Bu sebeptendir ki, ne yaptığı, ne ettiği belli değildir. Ne yapacağına da güvenmek olmaz. Demem o ki harabenin üstüne vuran hayal Mahmud olabilir. Ve de mümkündür. Sen de biliysen ki Mahmud, gayrı bizim yoldaşımız o eski can Mahmud değildir.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Mahmud bu vakitler hem hayal gibidir, hem harabe gibi.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Ağam bir kurşun sallayak harabenin o yana. Sallayak ki, bu erlerin gönlü rahat ede. Yüreklerine su serpile.

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Avaresin lo? Kurşun sesine bütün köy ayaklanır. Uşakların gönlüne korku salmayalım gece vaktı. Bir gölgeye sebep uykularını bölmeyelim. Bir vakit gözünüzü harabelerin oraya dikin. İyice bir açın ki gözlerinizi, evinin yolunu değiştiren karıncayı bile gözünüz seçe!..

(Tüfekliler gergin, sinirli, huysuz gözlerini harabeye dikmiş, öylece durmaktadırlar. Uzunca bir sessizlikten ve gerginlikten sonra:)

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Ağam, hele bu harabe kimin zamanından kalmadır? Havvas Ağa'mın dedesinden kalmadır? Neyin harabesidir bu?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ula cehal oğlan, kurşun sallamayı bilirsen de burnunun ucundaki harabeyi bilmezsen. Havvas Ağa'nın dedesinden evvele akıl erdiremezsin. Havvas Ağa'mızın dedesi öleli kaç vakit geçmiştir ki şunun şurasında?

Bu harabeye gelince; eskilerden, çok eskilerden kalmadır. Ben diyeyim bin sene, sen de, cıkk, yanlış saymışsen on bin sene evvelinden kalmadır. Bir vakitler bu topraklarda eski medeniyyetler var idi. Büyük medeniyyetler, büyük şeherler var idi. Bu harabeler de artık kimin neyi, kimin nesidir kim bilir? Kim bilir kaç yaşındadır bu harabe kurban? Kimi deyi mekteptir, kimi deyi medrese. Gayrı tekkedir, mekteptir, medresedir bilinmez. Lakin onca haşmetiyle öylece durmaktadır ayın ışığında. Bizi gözetlemektedir.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Ağam, bu Yezidiler, bu gece de gelmeyecekler zağar. Fikirleri nedir bir öğrenebilseydik? Ne dolanır şeytan kafalarında? Ne tuzaklar kurarlar? Bir bilebilsek...

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Uşaklar, sabah tez vakıt biriniz Eyşan Ana'nın kapısına varsın. Sorsun baksın Mahmud ordadır? Benim de içime kurt düşürdünüz deyyuslar!

Işıklar.

Dokuzuncu Sahne

IRMAK KIYISI

(Irmak kıyısı. Gece yıldız alacası. Bulutların ardından görünen ay, ikiye böler ırmağı — ve de sahneyi. Ve bir yandan ıssızlığın ortasında geceye hükümdar olmuş ırmak çağıltısı; öte yandan uzaktan uzağa çoban kavalları, nerden geldiği belirsiz. Mahmud'u görürüz ırmağın kıyısında. Tek başına, düşünceli, yalnız. Pusatlarını çatmış, tüfeklenmiştir. Elinde uzun, çok uzun bir kaval vardır. Boynunda yeşil bir mendil, murat mendili, Dilek Ağacı'na bağlanacak işmar mendili, gecenin ışığının aşikâr ettiği sevda mendili. Irmağın öte yanında belli belirsiz çok zayıf birkaç ışık parlayıp söner. Belli ki Ezidi köyünün karşısına kurulmuştur Mahmud. Belli ki kaç zamandır kafasında dolaşan düşünceye hayatını koymuştur. Bir zaman sonra Mahmud kavalı alır nefesine; ince bir inilti gibi başlayan kaval sesi, bütün ırmağın çağıltısını örter. Çağıltının hükümdarlığı biter. Neden sonra ayağa kalkar Mahmud. Tüfeğini sürer. Kararlıdır belli; dönülmez bir yoldadır.

(Ay büyürken, büyürken, çağıltılar.)

Işıklar.

Onuncu Sahne

KÖY MEYDANI
KAHVE ÖNÜ

(Köyün ortasında, kahvenin önünde genişçe bir meydan. Daha çok yaşlılardan oluşan bir kalabalık eski çınar ağacının dibindeki kısa bacaklı, alçacık kürsüler üzerine tünemiş, tütün sarmakta, nargile fokurdatmaktadırlar. Öte yandan hasırlara serilmiş çocuklar. Köyün Delisi gene ortalıklarda.

(Kahvenin önünde Kâhya, Muhtar, Abid Emmi, köyün birkaç ileri geleni. Bir köşede Eyşan Ana sırtını duvara dayamış, başından örtüsü kaymış, gözleri bir noktaya dikili, öylece durmaktadır. Arada bir belli belirsiz mırıldanmakta, iniltili sesler çıkarmaktadır. Eyşan Ana'nın ardında Kara Çarşaflı Kadınlar tek sıra halinde ağıtlı bir oturuşla birbirlerine yaslanmış beklemektedirler.

(Uzun bir sessizlik. Gergin bir bekleyiş. Karamsar, yapışkan ağır bir hava dolanmaktadır ortalıkta. Herkesin yüzü asıktır. Neden sonra, yeleğinden çıkardığı köstekli saatine bakan Kâhya, konuşmaya başlar.)

KÂHYA— Bunca zaman oldu, Tüfekliler hâlâ görünmediler. Yüreğimi korku sarmaktadır.

MUHTAR— Yüreği korkuya salmak hayır getirmez Kâhya. Hayır diyelim, hayır olsun. Hayırdır Kâhya, hayırdır... Müşkülümüz çoktur şu aralar, hayır diyelim ki hayır bulak.

KÂHYA— Bu deli oğlan, hangi akla uyup, gece vakti köy bırakmıştır? Tüfeklenip, pusatlanıp yola düşmüştür? Neyin muradındadır, neyin sevdasında?

MUHTAR— Son vakitler halinde bir mecnunluk vardı Kâhya; ağzını bıçak açmaz, kollarını ölüm kavuşturmazdı. Bir hayal gibi bir sayrı gibi dolanmaktaydı ortalıklarda.

ABİD EMMİ— Köyün dairelenmesi uğur getirmemiştir ağalar. Felaketler ağır bir bulut gibi köyün üstünde dolanır.

KÂHYA— Böylesi en hayırlısıydı Abid Emmi. Böylesi en hayırlısıydı. Yoksa çok kan dökülecekti. Sen beter felaketi asıl o zaman görecektin. Böylesi en hayırlısıdır gene de. Hiç değil can kurtarmıştır.

ABİD EMMİ— Orası daha belli değil hayran. Yezidilerin öcü şeytan öcüdür. Cehenneme kadar mühleti vardır.

KÂHYA— Bu çocuk hangi akla uyup da ayaklanmıştır? Kaygısı yüreğim daraltmaktadır.

MUHTAR— Eyşan Kadın! Sen Mahmud'un anası olursan, sen oğlunun derdini bilmezsen, kim bilecek? Sen girmezsen onun yüreğine, başka kim girecek? Hiç öğrenmemişsen oğlunun yarası nedir? Niye böyle olmuştur son vakıtlarda?

EYŞAN— Ahh, ahh... Derdimi deşmeyin ağalar... Mahmud oğlum olmaya oğlumdu ya, benim aklım basmaz, yüreğim ermezdi Mahmud'a. Bir garip oğlandı Mahmud. Sanırsan Abdal. Sanırsan Dengbej. Elbet bir derdi, bir yarası var idi. Yüreğinin saklısında kimselerin ayak basmadığı bir gizli toprak var idi. Lakin kimseyi sokmaz idi oraya. Kimseye kapısını açmaz idi. Anasını bile almaz idi yüreğine. Ben de bilmez idim, derdi nerden beslenir, bu derdin pınarı nerdedir, gözü nerdedir? Güneş gibi oğlandı Mahmud. Lakin güneşi buluttan çekilmez idi.

ABİD EMMİ— Şimdiki vakıtlar, kötü vakıtlardır. Analar oğlunu bilmemektedir, ağalar köylüsünü. Her şey boşolmuştur birbirinden. Her şey bozulmuştur. Hiçbir şeyin hükmü kalmamıştır kimsenin gözünde. Neler dönmektedir ki ortalıkta

hiçbirimizin aklı basmaz olmuştur? Köylerin töresi değişmiştir besbelli. Köyler eski köyler değildir. Ekmeğin eski tuzu yoktur, başağın eski buğdayı. Her şey kötü kötü kokmaktadır. Pınarın suyu, tarlanın toprağı, evin ocağı. Ve sankim hepimiz kokmaktayız. Kokar dururuz ortalık yerde. Ağır, leş gibi köyün üstü. Köyün üstünde hep aynı bulut. Ve sanki lanetlenmişiz biz. Köyler lanetlenmiş, tarlalar, topraklar.

KÂHYA — Sen gönlünden umudu iyiden iyiye kovmuşa benzersin Abid Emmi.

MUHTAR — Abid Emmi'nin her vakıtki yakınmalarıdır Kâhya, yaşamaklan hukukunu kesmiştir Abid Emmi. Her şeye lanet yağdırır durur.

ABİD EMMİ — Laneti ben yağdırmiyrem. Lanet size gökten geliy. Bu koku sizin kokunuzdur. Ve sanki hepimiz mezarımızda çürümekteyiz. Tarlalar çürümektedir. Toprağın üstü çatlamış, çatal çatal her şey, susuz, kuraktır. Yol yoldur. Yüreklerimizin üstü çatlamıştır. Sevgiyi, sevdayı yüreklerimizden uğurlamışızdır. Evlat, anayı, babayı sevmez; köylü, ağayı, atayı. Kimse kimseyi sevmez. Bu nasıl iştir kurban? Değilse ben bunamışem, olan bitene akıl yetiremiyem?

KÖYÜN DELİSİ — Kimse kimseyi sevmez. Herkes benim gibi. Benim gibi.

ABİD EMMİ — Biz gayrı iflah olmayız ağalar. Töremiz çözülmüştür. Köyden göçenler olmuştur. Alamanya diye bir melmekat bile çıkmıştır. Dersin ki sanki Yemen'dir, sanki Fizan'dır. Gidenler geri dönmez. Alaman melmekatı köylümüzü yerinden uçurur, yurdundan eder. Nedir olanlar bre? Benim aklım ermiyi, kabul. Lakin bir er kişi bana aşikâr etsin olan biteni. Aşikâr etsin ki, içim rahatlaya, yüreğimin bukağısı çözüle. Aklım ermiy olan, bitene. Sanki akıldan yoksun olmuşam, sanki yürekten fukara kalını-

şam. Bizleri ölüm kurtarır gayrı. Bizleri ölüm dindirir. Yapacak bir şey kalmamıştır bizim için şu dünyada.

KÖYÜN DELİSİ— Kimsenin aklı, kimseye ermiyir. Kimsenin yapacak işi kalmamış. Köy bana kalacak. Herkes benim gibi. Benim gibi.

EYŞAN— Geceleri pencerenin kenarına tüner, uzaklara, çok uzaklara dikerdi şahan gözlerini. Sanırsan gözleri karanlıkları oyar ve de ırağı kendine aşikâr eder idi. Bir kutlu kişi gibi oturur, dururdu pencerenin kenarında, ayın ışığında.

MUHTAR— Sormazdın derdin nedir oğul, deyi?

EYŞAN— Nasıl sormazdım? Sorardım helbet. Uyku tutmazdı geceleri. Evin içini dolanır idi. Kaç kez oğlum söyleyesin anana derdin nedir diye yalvarır oldum, tek söz uçurmadı ağzından, başını devirdi sustu.

ABİD EMMİ— Eyşan Kadın, senin bu oğlun Mahmud, yoksa ermiş bir kişi idi? Kim bilir belki ermişlere karışmış idi ve belki bir ulu kişi oldu. Biz bilmedik kıymetini, biz anlamadık hikmetini.

KÖYÜN DELİSİ— Herkes benim gibi. Kimsenin kimseye hikmeti ermiyir. Kimse kimsenin kıymetini bilmiyir. Benim gibi.

EYŞAN— Ne bilem Abid Emmim, ne bilem? Ben bir garip Eyşan Kadınam. Erimi yitireli iki oğluma adamışam kendimi, iki civanıma. Onlar ne der, ben onu derem; onlar ne eder ben onu ederem. Lakin Mahmud ne bir şey der idi, ne bir şey umar idi. Demişem ya, sanırsan Abdal, sanırsan Dengbej. Ben oğlumu isterem ağalar, ben yetimimi isterem. Ben Mahmud'umu isterem.

MUHTAR— Akşam çökmekte. Lakin Tüfekliler görünmemişlerdir daha.

KÂHYA— Aramadık kuytu köşe bırakmayın deyi tembihlemişimdir. Irmak boylarını dolanmaktadırlar.

EYŞAN— Uğursuz karanlık biraz gecik n'olur. Ne var böyle tez

inecek? Böyle kefen gibi kapanacak köyün üstüne? Ve de ovaların, kayaların, ırmakların, cümle tabiatın üstüne. Mahmud'um bulunmamıştır daha. Işığını esirgemeyesin ölüsünden ve de dirisinden.

KÂHYA — Belki bulmuşlardır Eyşan Kadın. Belki yanlarına katmışlardır, getiriyorlardır.

EYŞAN— Mahmud'un dirisini isterem Kâhyam. Mahmud'umu sağ isterem. Yetimimi başımda isterem.

ABİD EMMİ — Allah vere de Yezidilerin eline düşmeye Mahmud. Öfkelerini Mahmud'dan almayalar.

EYŞAN— Mahmud'a bir şey olmaya Abid Emmim. Mahmud'a bir şey olmaya ağalar. Benim oğlumdur Mahmud, gözümün bebeği, canımın ışığıdır. Benim yiğidimdir. Ben bilmeden bir dağ doğurmuşam ağalar. Ben garip Eyşan Kadın, ben on iki senelik dul Eyşan, ben ki oğullarımı koca bellemişem, ben Mahmud'umu isterem ağalar.

MUHTAR — Sen üzülmeyesen Eyşan Kadın. Birazdan Tüfeklilerin nal sesleri çalar kulağımızın kapısın. Bir de bakmışak ki, Mahmud'u yanlarına katmışlar, getirmekteler.

EYŞAN — Sözüm, kavlim olsun ki Mahmud'un dirisini getirene koçlar, kurbanlar adayacağım. Sini sini yufkalar açacağım. Varım, yoğum feda ola! Yeter ki Mahmud'um, yetimim buluna! Lakin gece inmektedir. Lakin gece insafsızdır. Vicdansızdır. Mahmud'u örter karanlıklara...

I. KÖYLÜ — Havvas Ağa nerdedir kurbanlar?

II. KÖYLÜ— Kasabaya inmiştir. Kaymakam beyle görüşmeye, huzura inmiştir. Bataklık usul usul kurumaktadır. Bataklığa çuvallarlan tohum ister, gübre ister. Bataklık kurutmak kolay sanırsen? Havvas Ağam kasabaya varmıştır ki işin o cihetini hallede.

III. KÖYLÜ— Bunca işin arasında herkes iz peşindedir kurbanlar. Batağın başını kim bekler?

IV. KÖYLÜ— Batağın başına candarma inmiştir. Batağın başını candarma beklemektedir.

II. KÖYLÜ— Havvas Ağa sabaha döner. Döner dönmez varır gider Tüfeklilerlen batağın kıyısına. Lakin bugünün hesabını sormaz?

MUHTAR— Ula deyyuslar! Aklınız fikriniz topraktadır, bataktadır. El burada kara bağlayıp, yas tutarken bu türlü muhabbetin meclisidir burası? Siz hiç adap-erkân bilmezsiniz?

KÂHYA— Lafın önünü sen alma Muhtar. Benim verecek cevabım vardır. Evet uşaklar, bataklık beklemek var iken, Tüfekllileri Mahmud'un peşine ben salmışem. Tüfeklilere emri ben vermişem. Lakin benim Havvas Ağa'ya da verecek cevabım vardır. Onun vekâletini bir kem işe kullanmamışem. Batağın başında candarma vardır. Kimsenin yüreğini kuşku yoklamaya. Batak bizimdir, toprak bizimdir. Lakin Mahmud da bizimdir. Köylümüzdür. Yiğidimizdir.

ABİD EMMİ— Yezidilerin sesleri solukları kilitlenmiştir ağalar. Bu iş hayra değildir. Gökte üç kuzgun kanat çırpar. Bu iş hayra değildir. Alametler öç vaktını gösterir. Bu sükût ölüm gizler. Üç kuzgun kanat çırpmaktadır. İnşallah Mahmud, Yezidilerin öfkesine gelmemiştir.

EYŞAN— Mahmud, Yezidilerin öçlerine hedef olmaya Abid Emmi. Yezidilerin öfkesine, hıncına Mahmud'un bedeni hedef olmaya ağalar. Onların gazabına gelmeye. Onların gazabına gelmeye. Mahmud'un bedeni onca laneti kaldırmaz. Mahmud bir dağ olsa bile kaldırmaz. Devrilir gider. Yıkılır. Ben çok acılar görmişem ağalar. Lakin böylesi en beteridir. Evlat acısıdır. Dayanılmazdır, kahredendir. Uyy Mahmuddd, Mahmud'um benem. Oğlum! Canımın ışığı! Uyyy Mahmud!

(Nal sesleri duyulur uzaktan. Köyün Delisi koşarak girer.)

KÖYÜN DELİSİ— Tüfekliler geliyor! Tüfekliler! Tüfekliler! Tatatatatatatatatatatatata

EYŞAN— Sus uğursuz deli! Sus! Tüfeklilerin gazabı üstüne olsun! Tüfeklilerin laneti üstüne yağsın!

(Herkes ayaklanır. Sessizlik. Bekleyiş.

(Birazdan Tüfekliler başları önde teker teker girerler. Eyşan Ana, her giren Tüfeklinin önüne atar kendini, onlardan medet umar. Bu arada sürekli "Mahmud! Mahmud!" diye sayıklamaktadır. Eyşan Ana'nın önünde durduğu her Tüfeklinin başı öte yana devrilir, her Tüfekli gözlerini saklar, sözünü sakınır.

(En sonunda, Mahmud'un cesedini taşıyan son Tüfekliler girerler.)

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Mahmud vurulmuş!
Mahmud vurulmuş!
Her yanı kan içinde
Canı bedeninden uçmuş!

EYŞAN— Mahmuuuuuuuud!

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Mahmud'un sağ eli kesiktir!
Mahmud'un sağ eli kesmişlerdir!
Anlatın Tüfekliler,
Bu işin sebebi nedir?

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Mahmud'u ırmak kıyısında görmüş Yezidiler.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Bakmışlar Mahmud bir başınadır.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Başlamışlar Mahmud'un izini sürmeye.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Mahmud, Dilek Ağacı'nın dibine varmıştır.

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Mahmud'un Dilek Ağacı'nın dibinde işi nedir?

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Kimse bilmemiştir.

ALTINCI TÜFEKLİ— Yezidiler, Mahmud'un ardı sıra Dilek Ağacı'na kadar gelmişlerdir.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Mahmud Dilek Ağacı'na yeşil bir murat mendili bağlamıştır.

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Vıışşş! Mahmud karasevdalıdır! Mahmud, Dilek Ağacı'na muratlıdır!

İKİNCİ TÜFEKLİ— Yezidiler ossaat kendilerini aşikâr etmişlerdir. Ve senin dileğin budur deyi, sağ elini, mendil bağladığı sağ elini kesmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ TÜFEKLİ— Ve sonra Mahmud'un kesilen sağ elini aşiret mızrağına geçirip, köylerine hudut deyi toprağa çakmışlardır.

DÖRDÜNCÜ TÜFEKLİ— Ve demişlerdir ki:

Bu kesik el gayrı köyümüzün hudududur!

Bu huduttan adımını içeri atan kendini ölümde bulur!

BEŞİNCİ TÜFEKLİ— Ve elini kesip aldıktan sonra Mahmud'u Dilek Ağacı'nın dibinde vurmuşlardır.

ALTINCI TÜFEKLİ— Mahmud'u Dilek Ağacı'nın dibinde bulduk. Gökteki yıldız kadar kurşun yarası var idi bedeninde.

BİRİNCİ TÜFEKLİ— Bedenindeki kurşun yaraları bir dağın ağaçları kadardı.

İKİNCİ TÜFEKLİ— Lakin ölüsü bile yiğitti. Asi bir efkâr vardı gözlerinde.

KARA ÇARŞAFLI KADINLAR— Eyşan Ana! Eyşan Kadın!
Ölün cennet katındadır.
Ölün şehit katındadır.
Ölenin günahları yedi kat yer altındadır.
Yedi kat yer altındadır.

(Kara Çarşaflı Kadınlar, Mahmud'un cesedinin üstüne bembeyaz bir örtü sererlerken, Tüfekliler bir araya toplanırlar.)

TÜFEKLİLER— Biz ki bir nöbeti mamur tutamamış Tüfeklileriz Erliğimiz adına, ağamızdan-atamızdan ceza isteriz!

(Kara Çarşaflı Kadınların serdiği bembeyaz örtüyü, cesedin başına doğru çeken Eyşan Ana uzun bir ağıt yüklenir. Yükselen sesi, perde perde kararan köyü kaplar. Eyşan Ana ağıt yakarken, Ağlayıcı Kadınlar dövünmeye başlarlar. Ardından onu yinelerler.

(Tüfeklilerin başı büsbütün öne düşer. Büsbütün gece. Dövünen Kadınlar. Ağıtlar.)

Işıklar.

On Birinci Sahne

ÖLÜMÜN DAİRELENMESİ

(Dilek Ağacı: Mahmud'un vurulduğu yer. Dalda, ateş rengi çaputların arasında hemen kendini gösteren yeşil murat mendili, Mahmud'un boynundan tanıdığımız... Akşam çökmektedir. Geride kızıl günbatımı.

(Yezida girer. Yıkkın, bitkin, omuzları düşmüş; ama mağrur bir yenilgi içerisinde, ağaca kadar yürür; kararlıdır belli. Dalgın, dünyadan elini-eteğini çekmiş gibi dursa da, adımları kararlıdır. Ağacın dibine kadar gelir. Ağaca bağlanmış murat mendilini görünce irkilir, kendini tutamaz, küçük bir haykırışı elleriyle hapseder ağzına, sonra mendili ağlayarak çözer ağaçtan ve toprağa kapanır. Toprağı yoklar. Mahmud'un kanı hâlâ taze durmaktadır toprakta. Yeşil murat mendilini boynuna kurbanlık bağlar gibi düğümlü bağladıktan sonra, yerden Mahmud'un kanını alır, alnına sürer. Daha sonra kuşağından kalıncabir tebeşir çıkarır, ağacı da, kendini de içine alan genişçe bir daire çizer. Sonra gider ağacın dibine, dairenin ortasına oturur. Ölümü beklemeye koyulur. Eli saçına gider, saçının ilk örüğünü çözerken,

Işıklar.

(Işıklar yeniden yandığında, Yezida'nın birkaç örüğü daha çözülmüştür. Daha bitkin, daha yorgundur. Sahnenin bir yanında EZİDİ KADINLAR iki yana sallanarak, ince bir inilti halinde ağıt tutmaktadırlar. Ortada, ağacın karşısında bir yerde, Yezida'nın anası Raşa Ana dövünmektedir. Kesik kesik hıçkırıkları, iniltileri duyulur. Bir zaman sessizlik.)

RAŞA— Yeter artık inadın Yezida. Görmez misin ki her geçen gün erimekteyiz. Kahrolmaktayız. Çıkasın artık o daireden, silesin artık o uğursuz daireyi. O nalet ölüm dairesini silesin de adımını atasın dünya toprağına.

EZİDİ KADINLAR— Tam üç gündür anan karşında yalvarır Yezida.
Tam üç gündür kan döker karşında.
Yüreği ana yüreğidir.
Dayanmaz kızının ölüme durmasına.

RAŞA— Ben on çocuğun yükünü taşımış bir anayım.
On çocuk vardır yüreğimde. Lakin Yezida tek kızımdır.
Acısı bütün yüreğimdir.

EZİDİ KADINLAR— Tam üç gün üç gece dolanmadık köy bırakmadı köylüler. Ellerinde meşaleler ve fenerler sabahlara kadar ünlediler: Yezidaaaa!

RAŞA— Uzaktan görsen ormanlar yanıyor sanırdın. Onca meşale senin izini sürdü bulana kadar.
Tam üç gün üç gece...

EZİDİ KADINLAR— Cümle köylü taşı-toprağı talan etti.
Irmak boylarını kaldırdı ayağa.

RAŞA— Lakin senin izini gene de çıkaramadı ortaya.

EZİDİ KADINLAR— Ve her sabah yüzlerce eğik baş girerken köye,

RAŞA— Miro Ağa bir kez daha delleniyordu. Mızrağını bir kez daha vuruyordu yere.

EZİDİ KADINLAR— Yezida yok, diyordu köylüler. Yezida yok.

Cümle toprağı deştik, karınca yuvalarını, çiçek yapraklarını. Lakin yine bulunmamıştır Yezida.

RAŞA— Müslüman köylere habar edildi ardından, kaçırıldıysa bilelim, yüreğimiz dağlayalım deyi.

EZİDİ KADINLAR— Üçüncü günün sonunda vardık ki Dilek Ağacı'nın dibine. Yezida ölmeye durmuş, kendi çizdiği daire içinde.

RAŞA— Üç gün daha geçti gözümün ışığı, üç gün daha, üç gün dağlarda-bayırlarda dövündüm, üç gündür de karşında.

EZİDİ KADINLAR— Üç gündür tekmil kadınlar yalvarırız sana. Sil daireni Yezida, içini kaplayan kara bulutları dağıt. Öfkene yenilmesin bedenin, çıkasın o dairenin dışına.

RAŞA— Köyün kapısına hudut deyi aşiret mızrağı dikilende, Yezida su almaya gitmiş idi pınara. Omuzunda testi, dudağında türkü ile dönende, köyün kapısında mızrağı göre. Neyin nesidir demeye aşiret mızrağının yanına vara. Mızrağın yanına varanda, mızrağın üzerine geçirilen kesik eli göre.

EZİDİ KADINLAR— Bir de baka ki bu el, yaban bir el değildir. Kaç zaman tenine el sürdüğü, öpüp başına koyduğu bir eldir. Kaç zamandır saçlarına örük vuran aşina bir eldir.

Ve de bu el sevdalısı Mahmud'un elidir.

RAŞA— Bir feryat ki köyün göğü yırtıla. Kulağım sanki ipini yitirmiş bir kuyu. Dedim: Bu feryat nerden geliyi gelinler? Dediler: Yezida mızrak önünde testi kırmıştır. Demişler: Yezida üstün paralamıştır. Ve gözlerini kan pınarı eyleyip kendini dağlara vurmuştur.

EZİDİ KADINLAR— Bir kesik ele sebep Yezida'nın feryadı nedir, deyi cümle âlem birbirine sormuştur.

Demişlerdir ki: Belli ki bir sevdadır, bir saklı sevdadır. Kimsenin bilmediği, kimsenin görmediği...

RAŞA— Mahmud'un yeşil murat mendili bağlaması bundandır. O mendil Yezida'ya işmardır.

EZİDİ KADINLAR— Şimdi o murat mendili, kurbanlık bağı deyi durmaktadır Yezida'nın boynunda. Şimdi o mendil ölüm işmarıdır. Ölüme işmardır...

RAŞA— Tam üç gün üç gece dağ koyaklarından, uçurum diplerinden, pınar gözlerine varana dek aramışlardır Yezida'yı.

EZİDİ KADINLAR— Yezida yoktur! Sanki ayağını kesmiştir topraktan.

RAŞA— Ne kurt bilir, ne kuş tanır.

EZİDİ KADINLAR— Hiçbir yol haber iletmez Yezida'dan. Hiçbir ışık aşikâr etmez.

RAŞA— Lakin umudumu kesmemişimdir senden Yezida.

EZİDİ KADINLAR— Demişlerdir ki: Ola ki Yezida, kendini ırmağa ata! Irmaktan gelen muratlısına sebep kendini ırmağa vura!

RAŞA— Üçüncü günün sonunda, yeşil murat mendiline sebep, Dilek Ağacı'nın dibine gelinmiştir. İstenmiştir ki, yeşil murat mendilinin sırrı çözüle. Dilek Ağacı'nın dibine gelinmiştir ki...

EZİDİ KADINLAR— Bir de ne görüle: Yezida ölüm duruşunda...

RAŞA— Gözümün ışığı Yezida! Yüreğimin evi Yezida! Dokuz erkek kardeşin bir tek bacısı Yezida! Kaçtır yalvarırım sana. Üç gün olmuştur başında beklerem. Bir tek söz et bana. Bir tek söz uçur ağzından.

EZİDİ KADINLAR— Gayrı ağzını bıçak kesmez. Her gün saçının bir tek örüğünü çözer ve demek istemektedir ki: Kırk örük tamam olanda, cümle örüklerim çözülende daireme gömüleceğim.

RAŞA— Uyyyy!

Işıklar.

(Yezida birkaç örüğünü daha çözmüştür. Daha bitkindir. Ermiş bir kadın gibi inatla dikili durmaktadır gene de. Ağacın yanından aşağıya doğru, tepenin eğimine birer ağaç gibi dokuz erkek kardeşi dizilmiştir Yezida'nın. Raşa Ana yine ortada dövünmektedir. Perişandır. Ezidiler doldurmuştur sahneyi. Kalabalık çoğalmıştır. Işıklar her yanıp söndüğünde kalabalık daha çoğalacak, sahneden salona taşacaktır.)

EZİDİ KADINLAR— Bugün onuncu gündür. Yezida yerinden kımıldamamıştır. Ağzından bir tek söz çıkmamıştır. Her gün bir tek örüğün çözer. Ve sonra yeniden gömülür ıssızlığına.

RAŞA— Yezidam ıssızlığın tekin değildir. Korku salar yüreğime. Acımı büyütür. Derdimi engin kılar.

EZİDİ KADINLAR— Bugün onuncu gündür. Lakin Miro Ağa öfkesini yenip de, Yezida'nın yanına gelmemiştir. Yezida'yı Dilek Ağacı'nın dibinde lanete terk etmiştir.

DOKUZ KARDEŞ— Lakin biz gelmişiz babamızın yerine
Babamızın hukukunu sürdürmeye.

EZİDİ KADINLAR— Lakin er kısmının yüreği kalın olur
Öfkesi, hıncı derin olur.

RAŞA— Yezida çıksın o daireden, başka bir şey istemiyrem. Benim ömrüm kızıma yazgılıdır.

EZİDİ KADINLAR— Miro Ağa çağırtmış seni, dağdan insin deyi buyurmuş Raşa Kadın. Erinin buyruğuna karşı durursan?

RAŞA— Benim ömrüm kızıma yazgılıdır. Miro Ağa öfkesiyle konuşmaktadır, yüreğiyle değil. Onun yüreği de baba yüreğidir. Elbet dindirecektir yalazını.

DOKUZ KARDEŞ— Babamın buyruğuna uymak düşer sana aney,
Buyruğuna uyup dağdan düze inmek düşer.

Bu mecnun kızın başını beklemek analık değildir.
Sen ki bir ağa karısısan, sana ağalık yapmak düşer.

RAŞA— Dokuzunuzu da ben doğurmuşam. Alnınıza döğmenizi ben çalmışam. Eliniz silah tutanaca elinizden ben tutmuşam. Şimdi bana karşı durursanız?

DOKUZ KARDEŞ— ...

EZİDİ KADINLAR— Oğulların törelerden söz eder Raşa Kadın.
Erliklerini törelerde sınarlar.
Töre, erliğin emniyetidir. Törelere danışırlar.

DOKUZ KARDEŞ— Bacımız törelere başkaldırmıştır aney, asi olmuştur. Bir Müslüman erinin elinden tutmuştur.

RAŞA— Namusuna halel gelmemiştir lakin. Irmağın dibinde yıkanmış bir taş kadar temizdir Yezida. Leke görmemiştir.

DOKUZ KARDEŞ— Yezida! Bacımız, törelerimize başkaldırmışsan, bir Müslüman eriyle kavillenmişsen. Bu ağaç, günahına şahitlik etmiştir onca zaman.
Sen silsen de daireni, adımını atsan da dünya toprağına namus meselemizdir.
Biz seni ölüme yollayacağız yeniden.

RAŞA— Bir kavilden bir şey olmaz oğullarım, erlerim. Yezida, daha sabidir. Daha akıl yetiremez, yüreği uçarıdır, töregörenek bilmez. Lakin namusuna halel gelmemiştir.

DOKUZ KARDEŞ— Köyümüzün namusu ayağa düşmüştür.
Yezida, köyümüzün namusun ayağa düşürmüştür.
Cümle ahali bizi konuşmaktadır. Cümle civar köylerde adı geçer aşiretin, ve de Yezida'nın. Cümle er meclislerinde anılır. Namusun ak yeri kalmıştır aney?
Irmağın dibindeki temiz taş başımıza yağmıştır.

RAŞA— Daha sabidir. Daha çocuktur. Bir yanlış iş etmiştir, lakin namusluk değil. Yezida'ya ölüm fazladır. Şimdiyse bir kötü fikir edinmiştir ki, yüreğimiz dağlar, ciğerimiz paralar. Bu yanlış iş hepsinden beterdir.

DOKUZ KARDEŞ— Şimdi Yezida kutsal bir daire içindedir.
Elimiz bu yüzden tetiğe varmaz,

Daire silinse bile,
Bu dokuz kardeş Yezida'yı yaşatmaz.

RAŞA— Analık hakkımı koyuyem ortaya, analık hakkımı koyuyem. Her kim ki Yezida'ya bir kurşun sıkar, kurşununun karşısına ben dikilirem. Sizleri ana katili ederem.

DOKUZ KARDEŞ— ...

RAŞA— Yezida kızım şimdi daireyi silecek ve hiç kimse saçının bir teline halel getirmeyecek. Değil?

EZİDİ KADINLAR— Çık artık o dairenden Yezida. Çık ki ananın yüreği şenlensin artık. Bak nasıl kan ağlamakta. Nasıl yas tutmaktadır. Ve de kendini ateşten ateşe atmaktadır.

Bir tek söz uçur ağzından. Bir tek söz ediver anana. Ediver ki, etine can gelsin...

DOKUZ KARDEŞ— Yezida'ya daireyi silmek düşer.
Bize namusumuz temizlemek fırsatı vermek düşer.

RAŞA— Yezida yaşayacak! Dokuz oğlumun dokuzunu da teker teker vururam. Biliyseniz vururam. Ağzımdan çıkan sözün geri oturduğu görülmemiştir. Dokuzunuzu da gözüm, kirpiğim kırpmadan vururam. Lakin Yezida yaşayacak. Karabahtlım yaşayacak!

DOKUZ KARDEŞ— Anamızsan Raşa Kadın. Canını bedenimizde taşırık. Lakin evlat sevdası kaplamıştır yüreğin. Aklın değil, sade yüreğin konuşur.

RAŞA— Sizleri de yüreğimle doğurmuşem ben. Hepinize sevdamı katmışam. Emeğimi katmışam. Lakin Yezida gençliğimdir benem. Yezida kızlığımdır. Yaşamalıdır. Mecbur yaşamalıdır. Mümkünü yok yaşamalıdır.

DOKUZ KARDEŞ— Yezida'nın ölmesi gerektir.
Lakin böyle ölmesi sevdasına şan katar.
Yezida ki aşiretine ihanet eylemiştir, töresine yüz çevirmiştir.
Canımıza can batar; canımıza carı...
Ondan son dileğimizdir. Çıksın dairesinden dışarı, ve de

bize namusumuz temizlemek fırsatı versin. Mademki gözünü ölümle bağlamış gayrı, bizden bunu esirgemesin.

RAŞA— Eğer ki dileğiniz, dilinize bir kez daha düşerse, siz ana katili olmadan evvel, ben evlat katili olacağam. Buyruğumdur bu! Çeneniz düşe! Sözünüz düşe ağzınızdan!

EZİDİ KADINLAR— Gayrı oğulların oğulluktan çekilmiştir Raşa Kadın.

Kızın dünyadan çekilmiştir.

RAŞA— Hiç ses etmezsen kınalım benem. Her gün bir tek örüğün çözersin sade. Bedeninde, ceylan bedeninde, selvi bedeninde tek kımıltıdır bu. Saçını da çözmesen seni öldü belleyeceğiz Yezidam.

EZİDİ KADINLAR— Kırk gün beklemekte kararlıdır Raşa Kadın. Açlığa, susuzluğa, uykusuzluğa, yorgunluğa dayanmakta kararlıdır. Kavli vardır besbelli. Bu nasıl sevda, bu nasıl inattır ki, insanı bunca zaman böyle yaşatmaktadır ağalar?

Işıklar.

(Yezida'nın birkaç örüğü daha çözülmüş, alnındaki kan büsbütün kurumuş, bir kızıl leke halinde parlamaktadır. Cümle Ezidi köyleri ağacın dibinden, dağın eteğine kadar yığılmıştır. Haşmetli bir kalabalık Yezida'yı izlemektedir. Yezida yine öyle suskun, yine öyle mağrur, meydan okuyan, yine öyle yalnızdır. Kımıltısız gözleri bir noktaya dikili durmaktadır. Gözlerinden arada bir bulut geçer, bir küçük parıltı düşer gözünün bir yanına, sonra söner gider. Kim bilir neyi anımsamaktadır? Kim bilir neyi düşünmektedir? Kim bilir Mahmud'la ne konuşmaktadır hayalinde?

(Raşa Ana'nın yanında Ezidilerin uluları, şeyhleri, ataları durmaktadır. Ulu kişiler Yezida'yı razı etmeye gelmişlerdir.)

RAŞA— Bakasın Yezida, cümle Ezidilerin ululari, ataları, şeyhleri ayağına gelmişlerdir. Senin gönlün almaya gelmişlerdir. Senin rızan almaya, seni razı eylemeye gelmişlerdir. Ta Bismil'den, Hilvan'dan, Diyar-ı Bekir'den, Siirt'ten, Bitlis'ten Viranşehir'den, onca Ezidi ulusu, atası senden daireni silmeni diler. Onca köyün insanı toplandı dağın eteğine, göriysen mi? Dağ adam kaldırmiyi artık, dağ bile onca yüke dayanamiyi. Bu insan yüküne dağ bile dayanamiyi Yezida.

Bu ne demeye gelir, biliysen kızım? Onca köyün insanı bir arada bekleşirler, burada yatar, burada kalkarlar, bu kaçıncı gündür hesabın şaşırmışam. Lakin seninle birlik uykusuz ve aç otururam karşında. Bana acımıysen kızım, bana vicdan eylemiysen?

EZİDİ KADINLAR— Cümle Ezidi köyleri dağın eteğine toplandı. Cümle insanlar tepelere yığıldı. Dilek Ağacı'nın dibinden, ırmak boylarına kadar dağ-taş adam dolu. Dağ taş insan seli. Kaç vakte kadar sürecektir bu sel? Bu inat? Bu sevda?

RAŞA— Ulular, atalar buyruk verir Yezida. Silesin o daireyi. Çıkasın dünya toprağına. Anana, aşiretine dönesin.

EZİDİ KADINLAR— Bunca insan yığılırken dağın eteklerine, Miro Ağa hâlâ inadındadır. Kızı Yezida'nın yanına varmamıştır. Bir tek söz olsun etmemiştir. Bir tek söz olsun etmemiştir. Bir tek söz. Aynen Yezida gibi, o da ölüm suskunluğundadır.

RAŞA— Bunca Ezidi ulusundan, atasından, kulundan sonra bana da buyruk göndermez olmuştur Miro Ağa. Köye dön, dağın tepesinden in diyemez ve diyememektedir.

EZİDİ KADINLAR— Tek söz etmemiştir. Yezida'yı ağacın dibindeki ölüm dairesine terk eylemiştir. Cümle insan burdayken Miro Ağa köy bekler.

RAŞA— Elimi uzatsam tutacağım seni Yezida, sanki tutacağım. Öyle yakınsın bana. Yüzüne, saçına el değeceğim. Lakin sen kutsal dairenin içindesen, hududundan içeri sızamam. Yani ki o kadar ıraksın benden. Yüreğim dağlanır ağalar, yüreğim... Çöz inadını Yezidam, çöz gayrı...

EZİDİ KADINLAR— Lakin Yezida her gün saçından bir örük çözer.
Belli ki kırka tamam edecek.
Ölümle muratlanmıştır.
Tam kırk gün bekleyecek.

Işıklar.

(Yezida daha çökkün. Saçlarından birkaç örük daha çözülmüş, iyice dağılmış saçları. Büsbütün elini-eteğini çekmiş gibidir dünyadan, gözleri ferini büsbütün yitirmiş gibidir. Kalabalık artık göz almaz olmuştur. Dokuz Kardeş, aynı yerde, tepenin eğiminde bu kez çömelmiş oturmaktadırlar. Ezidi uluları, ataları, şeyhleri bembeyaz giysileriyle beklemektedirler. Sessizlik, gerginlik, bekleyiş.)

EZİDİ KADINLAR— Türlü alametler belirmiştir gökyüzünde, manaları ne ola, tefsirleri nedir?

RAŞA— Hayırdır diyelim, hayırdır, hayırdır...

EZİDİ KADINLAR— Gökte üç kuzgun dolanmaktadır,
üç siyah kuzgun,
Üçünün de kanatları birbirine değmektedir.

RAŞA— Neyi rivayet etmektedir muratları?

(Nefes nefese bir Ulak girer, kalabalığı güçlükle yarar. Raşa Ana'nın yanına ulaşır.)

ULAK— Raşa Ana, Raşa Ana! Mahmud'un anası Eyşan Kadın huzura çıkmak ister. Yezida'nın yüzünü görmek ister. Ezidi ulularıyla görüşmek ister.

(Ortalığı bir mırıltı kaplar, herkes şaşkınlık içinde birbirine soru sormakta, olayı tartışmaktadır. Raşa Ana ellerini çırpar, sesler önce yavaşlar, sonra kesilir.)

EZİDİ KADINLAR— Mahmud'un anası olmaz bir iş etmiştir. Bunca yılın töresini ne muratla tepmiştir?

(Raşa Ana, Ezidi şeyhlerine, ulularına, atalarına sorar.)

RAŞA— Sözünüz emrimdir, buyruğumdur. Bir Müslüman kadının huzura çıkması münasip düşer? Mahmud'un anası Yezida'yı görsün münasip düşer? Ettiğiniz kelam, kararım olacaktır.

EZİDİ KADINLAR— Senin gönlün ne yana düşer Raşa Kadın?

RAŞA— Ulular, atalar ne kelam ederse buyruğum odur. Gönlümün yönünü sormayın kadınlar. Gönlümün yönü acıya düşer.

(Ezidi ulular, ataları kendi aralarında fısıldaşır, tartışırlarken)

DOKUZ KARDEŞ— Mahmud'un anasın Yezida'yı görmesi münasip düşmez. Bir Müslüman kadın Ezidi meclisinde huzura çıksın münasip düşmez. Törelerimiz dururken, ne düşünürsen aney, neyi aklına vuruysen?

RAŞA— Ben ulularımıza sormuşam oğullar, ben atalarımıza şeyhlerimize sormuşam. Onların buyruğu, benim kelamım, benim sözümdür. Ne siye, ne bana söz etmek düşmez.

EN YAŞLI EZİDİ ATASI— Kadının diyecekleri nedir? Bizlere sormak düşer. Şimdiki hal, müşkül bir haldir. Bunca Ezidinin

arasına girmekten gözünü sakınmayan kadının diyecekleri belki müşkülü çözer. Gözünü sakınmayan, sözünü de sakınmaz. Bizlere kadını dinlemek düşer. Huzura çağırmak düşer.

RAŞA— Söyleyin gelsin Eyşan Kadın, söyleyin buyursun meclisimize ve de Yezida'mızın huzuruna.

EZİDİ KADINLAR— Bunca yıldır böyle şey görülmemiştir bu bozkırda. Bunca yıldır böylesine çatlamamıştır töreler. Ve de usuller, âdetler... Hayırdır kadınlar, hayırdır.

RAŞA— Söyleyin gelsin. Ben çözemedim Yezida'nın dilini, belki Mahmud'un anası çözer.

(Eyşan Ana girer. Mırıltılar dolanır. Sonra herkes susar. Derin bir sessizlik kaplar ortalığı. Bir Yezida kalmıştır ortalıkta şimdi, bir de Eyşan Ana.)

EYŞAN— Yezida! Yezida! Buymuş demek! Demek Yezida budur! Yezida, sen! Mahmud'un gözleriyle görürem. Seni Mahmud'un gözleriyle severem.

Yezida!

RAŞA— Buyur Eyşan Kadın, buyur şöyle, diyeceklerin nedir? Hepimizin gönlünü meraklara salmışsan.

EYŞAN— Sözlerimi denkleştirememişem ağalar, lakin yüreğimden dilime nasıl gelirse, öyle söylemek isterem.

Ben bir garip Eyşan Kadınam. Aklım zengin değildir, sözümün açığından, yüreğimin açığından gayrı bir hünerim yoktur. Yüreğim nedir, dilim odur. Demem o ki, diyeceklerimde kusur görirseniz bağışlayın. Yüreğimin açığına verin.

EN YAŞLI EZİDİ ATASI— Gözünü budaktan, sözünü ulaktan sakınmazsın belli. Yüreğin temizdir Eyşan Kadın. Öyle temizdir ki bedenin üstünden görünür hani. Rahat olasın aramızda.

EYŞAN— Sağol ata kişi, ağzın bal yesin.

Aklım zengin değildir. Lakin bu iş yüreğimi kana bulamıştır, yüreğim temizdir; lakin gayrı kandan görünmez. Asi olmuşamdır hem kendime, hem törelerime. Asiliğim nedir ya? İsterem ki oğlum yaşaya, kızım yaşaya. Hepsi budur asiliğime sebep. Mahmud'um devrildi gitti. Bir gecede olan saçım ağardı. Oğlumun kesik eli köyünüze hudud oldu. Lakin ben huzurunuza gelmekten yılmamışem. Şimdi diyem ki ben siye: Törelerimizi aklımızın tartısına yeniden vurak. Ve gayrı Mahmud'um gibi yiğitler ölmeye, Yezida gibi cerenler can çekişmeye. İşte bütün diyeceklerimin mayası budur. İzniyiz olursa, bir çift lafım da Yezida'ya vardır.

Yezida, yiğit kızım benim, cerenim benim. Bunca zaman bir başına ölüme durmuşsen, bir Mahmud'un sevdası uğruna hemi? Bilirem törenizdir, giremem o dairenin hududundan içeri; saçına, tenine dokunamam; yüz süremem esvaplarına. Mahmud'umun nefesini alamam senden. Lakin şunu bir iyice belleyesin ki, Yezida kızımsan benim; ölüme de gitsen, ölümden de dönsen kızımsan benim, gelinimsen gözümde. Sevdanın mezhebi, dini, cinsi-cibilliyeti yoğ imiş. Havar ki Mahmud'umu yitirende öğrenmişem buni, geç kalmışam. Dilerem ki herkes erini, oğlunu, kızını yitirmeden öğrene.

(Yezida konuşmaya başlar, gözlerinden yaşlar süzülmektedir. Yezida konuşunca herkes ayaklanır. Cümle dağlarda yankı bulur Yezida'nın konuşması.)

YEZİDA— Hoş gelmişsen aney. Elin öpmek isterem. Lakin ölümün başını beklerem. Ölümün, yiğidimin, erimin başını. Çıkamam dairemden dışarı. Ve de ölümümden dışarı.

Mahmud'un kanı alnımda, muradı boynumda kurumuştur. Dilek Ağacı kurumuştur. Dilek Ağacı'nı da çevrelemi-

şem ki, bundan böyle kimse adak dilemeye bu ağaçtan, kimse murat beklemeye, kimse bizim gibi kurumaya...

EYŞAN— Yezida! Kızım benem! Gelinim! Mahmud'umun yadigârı!

RAŞA— Yezida! Yezida! Konuş kızım konuş. Konuş ki ağzından uçurduğun sözler gökyüzünü doldursun. Kuzgunlar kovulsun!

EZİDİ KADINLAR— Yezida'nın dili çözüldü.
Dünya toprağına değdi sesi
Kelamı dünya toprağın çiğnedi.

RAŞA— Çıkasın o dairenin dışına Yezida! Yeter bu zulüm gayrı! Bu çile dolsun artık! Hangi anaya bu çile, bu zulüm reva görülür? Yüreğim dayanmaz artık! Silesin o daireyi gayrı, çıkasın dışarı! Analık hakkımı koyuyem ortalık yere, analık hakkımı koyuyem! Analık hakkımdır bu senden! Bu dileğim analık hakkımdır!

YEZİDA— Ben analık hakkını ödemişem aney, sözünden çıkmamışem şimdiye. Bu benim sevdalılık hakkımdır.

RAŞA— Nasıl bir sevdalılık hakkıdır ki ölümle ödenir Yezida?

YEZİDA— Bu nasıl törelerdir ki sevdayı ölümle ödetir aney?

EYŞAN— Eğer gönlün olursa, başın beklemek isterem Yezida. Senin oğlumun, Mahmud'umun başını beklediğin gibi, ben de senin başını beklemek isterem. Başında durmak isterem, senin dileğin olursa...

YEZİDA— Eğer senin de gönlün olursa, rızan olursa aney, ben de Mahmud'un yanına gömülmek isterem. Teni tenime, canı canıma değsin isterem. Bunun için dillenmişem şu ölüm dairesinde. Bunun için sesimi uçurmuşam sizlere. Bir tek bunu isterem senden aney, bir tek bunu...

EYŞAN— Ataların komaz Yezida, ataların razı gelmez. Vermezler bana o cân bedenin.

YEZİDA— Ölümün de töresini yaparlar hem aney? Mezarımın da töresini yaparlar? Ölünün son dileği buyruktur oysa: Ben Mahmud'un yanına gömülmek isterem!

DOKUZ KARDEŞ— Çık dairenden dışarı Yezida! Hemen vuracağız seni! Bizi ele güne karşı başı eğik etme!

EZİDİ KADINLAR— Çizilen daire kutsaldır. Törelerimiz ve de dinimiz böyle buyurur. Dairenin içindeki her kim olursa olsun dokunulmazdır.

Törelerimize karşı duramazsınız.

Siz ki böyle töre öcü kovalarken, dairenin içindeki Yezida'yı vuramazsınız.

YEZİDA— Töreleriniz beni Mahmud'umdan ırak tutmuştur. Ben de törelerinize göre ölürem.

Bir Ezidi kızı, bir Müslüman eriyle evlenemez. Ve de çizilen daire ölüm gelmeden silinemez.

EZİDİ KADINLAR— Yezida bilir ki, her şeyden geçersiniz, lakin törelerden geçemezsiniz.

Işıklar.

(Herkes bitkin. Herkes perişan. Yezida son soluklarını alıyor. Saçları hepten çözülmüş, hepten dağılmış. Bir tek örük kalmış alnına düşen. Mahmud'un bağladığı en son, kırkıncı örük...

(Sabah olmaktadır. Tan sökmekte, kalabalık yarı uyur, yarı uyanık beklemektedir. Dairenin kıyısında Eyşan Ana kıvrılıp kalmış, yanında Raşa Ana. Ağacın dolayları adam almaz bir kalabalık içindeyken. Tan kızılı her yanda. Gün doğumu...)

EZİDİ KADINLAR— Bugün kırkıncı gün tamam olmuştur. Kırk gün dayanmıştır Yezida. Açlığa dayanmıştır, susuzluğa dayanmıştır, onca kalabalığa, onca buyruğa dayanmıştır. Lakin bugün kırkıncı gün tamam olmuştur. Yezida'nın sabrı rivayet sanılmıştır.

RAŞA— Bugün kırkıncı gündür. Bugün benim öldüğüm gündür.

EZİDİ KADINLAR— Boynundaki yeşil murat mendili soldu sarardı; alnındaki kan siyaha kesti. Lakin yitirmedi sabrını Yezida. Tam kırk gün soluk aldı verdi. Kavlini yerine getirdi. Mahmud'un ilk gece hakkı olan kırk örgü tam kırk gecede ödedi.

YEZİDA— Sabah olmaktadır. Bugün kırkıncı gün tamam olmuştur. Bugün bayram günüdür. Ve de Mahmud beni beklemektedir. Sevdalım benim, beklemektedir. Irmağı aştın, dağı aştın, bana geldin Mahmud. Töremi aştım, ölümü aştım sana gelmekteyim kurban.

(Herkes gerilim içinde Yezida'yı izler. Kimse soluk bile almaz. Yezida, titreyen elleriyle son örüğünü, kırkıncı örüğünü çözer; saçlarının tümünü açar. Güçlükle kaldırdığı elleriyle saçlarının tümünü açar, dağıtır. Kollarını havaya kaldırır, parmaklarının arasından saçının telleri omuzlarına dökülür, arkadan güneş yavaş yavaş gösterir yüzünü. Saçları omuzlarına dökülürken, kolları düşer önce, ardından bedeni kıvrılır, dairenin içerisine yığılır, kalır.)

EZİDİ KADINLAR— Yezida ölmüştür!
Kırk örüğün hepsi
Kırk günde çözülmüştür!

(Dilek Ağacı'nın arka yamacından —sahne gerisinden— bataklığın ordan, yüzlerce erkek sesi aynı anda yükselir, yükselir, yükselir, dağın başındaki sessizliği kaplar, kederi kaplar, acıyı bastırır.)

KÖYLÜ SESLERİ— Tekmil bataklık kurumuştur! Bataklık kurumuştur!

EZİDİ KADINLAR— *(Başları öne düşer)* Dilek Ağacı kurumuştur!

(Aynı anda bataklığın oradan, korkunç bir homurtu yükselir; makine sesleri, traktör sesleri, biçerdöğer, buldozer sesleri tamamı kuruyan bataklığa inmeye başlamışlardır. Sevinç çığlıkları sızar makine seslerinin arasından.

(Dokuz erkek kardeş, Yezida'nın dairesini silerler önce, Yezida'yı omuzlarına alırlar, ağacın dibinden düzlüğe indirirlerken, herkesi kaplayacak kadar büyük, koskocaman, bembeyaz bir kefen, bütün sahnenin üstüne örtülür, herkesin üstünü örter.

(Kefenin üstüne bir ışık düşer.)

1979

MURATHAN MUNGAN

MEZOPOTAMYA ÜÇLEMESİ

Mahmud ile Yezida (1980) Taziye (1982) ve Geyikler Lanetler (1992) ilk yayımlanışlarından bugüne yurtiçi ve yurtdışında pek çok amatör ve profesyonel tiyatro grubu tarafından sahnelendi. Oyunun da edebi bir tür olarak geniş bir okura sahip olduğunu kanıtlayan kitapları topluca el altında bulundurmak isteyenler için bu özel tek cilt basımı hazırladık.

T-G
627383 BYC

Metis Edebiyat | Oyun
ISBN-13: 978-975-342-957-3

Metis Yayınları